İSTANBUL PLANLAMA TARİHİ

1820 ● 2050

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

KÜLTÜR VARLIKLARI DAİRESİ BAŞKANLIĞI

İMAR VE ŞEHİRCİLİK DAİRESİ BAŞKANLIĞI

İstanbul Planlama Ajansı

İSTANBUL PLANLAMA TARİHİ
1820 ● 2050

Proje
*
İBB İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı
İBB Kültür Varlıkları Daire Başkanlığı
İBB Şehir Planlama Müdürlüğü
İBB Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü
İBB Atatürk Kitaplığı
İstanbul Planlama Ajansı

Grafik Tasarım
*
Fika, İstanbul:
Burak Şuşut
Duygu Güven Özen

Mimari Tasarım
*
Kültür Varlıkları Daire Başkanlığı

Ana Kaynaklar
*

- İstanbul'un Planlamasının ve Gelişmesinin Öyküsü, İlhan Tekeli, Tarih Vakfı Yayınları, 2013
- 19. Yüzyılda Değişen İstanbul, Zeynep Çelik, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1998
- From the Imperial Capital to the Republican Modern City: Henri Prost's Planning of Istanbul(1936-1951) / İmparatorluk Başkentinden Cumhuriyet'in Modern Kentine: Henri Prost'un İstanbul Planlaması (1936-1951), BİLSEL, F. Cana, PINON, Pierre, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, 2010

Arşivler
*
İBB Atatürk Kitaplığı
İBB Şehir Planlama Müdürlüğü
İstanbul Fransız Anadolu Araştırmaları Merkezi-IFEA

Katkı Verenler
*
Albert Angel
Bayram Balcı
Deniz Genceolu
Fatih Doğan
Feridun Duyguluer
Gürkan Akgün
İrfan Dağdelen
Jean-François Péreose
Mahir Polat
Murat Tülek
Oktay Özel
Osman Ocak
Senem Oral
Sevinç Hadi
Zeki Arslan

Proje Ekibi
*
Burçin Çevik, İPA
Dilara Tekin Gezginti, İBB
Elif Fındıkoğlu, İPA
Güven Erten, İBB
Gökçer Okumuş, İPA
İdil Bayar, İPA
Nuri Cem Ceylan, İPA
Oktay Kargül, İPA
Özlem Serdar, İPA
Sena Yıldız, İBB
Zeynep Çulha, İBB

İSTANBUL PLANLAMA AJANSI
İSTANBUL PLANLAMA TARİHİ SERGİSİ

19. yüzyıldan itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nun geçirdiği sosyal ve siyasi dönüşümün payitaht İstanbul'un fiziki mekânında son derece kökten değişimci etkileri olmuştur. Fakat, kentin 1850 yılından sonra yaşadığı büyük yangın felaketleri, salgınlar, deprem ve küçülen imparatorluğun vilayetlerinden İstanbul'a yoğun göçlerin neden olduğu kent mekanındaki değişimler ise uzun erimlidir.

1839 yılında Tanzimat Fermanı'nın ilanıyla birlikte Osmanlı devlet idaresi bulunduğu çağın gereklerine göre reformlara tabi tutulurken, payitaht İstanbul'un kentsel dokusunun yenilenmesi istikametinde bir büyük süreç başlamıştır. Yangınlarla harap olan ahşap yapılarının kagir binalara, dar sokaklarının atlı arabalara, tramvaylara ve sonrasında otomobillere göre geniş caddelere dönüşmesi bu uzun erimli sürecin birincil gündemi olmuştur. Elektrik, gaz, su ve kanalizasyon yatırımlarına ilave olarak haller, liman sahası ve rıhtım gelişimleri için Osmanlı idaresi İstanbul'da büyük ölçekli projeleri gerçekleştirmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı'nda mağlup olması, İstanbul'un işgal edilmesi ve Milli Mücadele sonrasında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurularak Ankara'nın başkent ilan edilmesi, sadece on yıllık bir zaman zarfına sıkışmıştır. Bu on yıl İstanbul'un kaderini yeniden çizmiştir.

Bir kentin fiziki mekânında uygulamaların bir yerel belediye faaliyeti olarak yürütülmesinin daha etkin ve kalıcı sonuçları olacağı düşüncesi, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e kadar hâkim olmuştur. Cumhuriyet idaresi Tanzimat ve Meşrutiyet'le başlayan belediyecilik çabalarını devam ettirmiş, 1930'lu yıllarda yurt sathında bir idari sistem oluşturabilmiştir. Uzun süren savaşlardan harap ve bitkin çıkan bir ülkenin kentlerini yeniden imar edebilmek adına, Türkiye Cumhuriyeti kent planlamasına özel bir içerik kazandırmıştır. Ankara'nın başkent olarak imarı ile tüm Anadolu kentlerinin yeniden canlanması ve ekonomik olarak güçlenmesinin birlikte ele alınması gereği ortaya çıkmıştır. İstanbul'un ise, yeni Cumhuriyet'in Anadolu'dan itibaren güçlenmesinde üstleneceği işlevler için kentsel planlamasının yeniden ele alınması, böylelikle İstanbul'un ülkenin tümü için üstleneceği rolün arayışları başlamıştır.

Yeni Cumhuriyet idaresinin Ankara'yı başkent olarak imarına başlamasıyla yüzyıllardır başkent olan İstanbul'da kentsel gelişimi 1920-1940 arasında adeta durmuştur. Nüfus ve ekonomisi küçülen bir kent olarak İstanbul'da Cumhuriyet idaresi 1933 yılından itibaren yeni süreçler geliştirmiş, ilk kapsamlı uygulamalar ancak 1940'lı yıllara rastlamıştır. İkinci Dünya Savaşı dönemi koşullarına rastlayan bu dönemin kentsel gündemi 1954 yılından sonra hız kazanmış, 1960 yılına kadar İstanbul kent mekânı bir bakıma yeniden şekillenmiştir.

Bu sergi, 1860'lı yıllarda başlayan İstanbul'da ilk kapsamlı kentsel müdahalelerin ana kararları bakımından 1960 yılına kadar bir sürekliliğinin olduğuna ışık tutmaktadır. Yol genişletmeleri, yapı stokunun ahşaptan kagire ve betona dönüşmesi, otomobil ağırlıklı bir kentsel işleyiş için yeni bulvarların açılması, sayfiye yerlerinin yeni mahalleler olarak gelişmesi bir yüzyıl içinde meydana gelmiştir.

1960 yılından sonra İstanbul'un kentsel planlaması temel manada yeni bir içerik kazanmış ve İstanbul'da iki ana planlama gündemi var olmuştur. Birincisi, mevcut ve yaygın bir sahaya yayılmış İstanbul kent dokusununun mevcut büyüklüğünü yönetmek ve yeniden organize etmektir. İkincisi ise, ticari ve sınai üretim faaliyetlerinin artmaya başladığı ve metropolleşen bir kentin çeperlerine doğru büyüme sürecini yönetmektir. 1960-1980 yılları arasına rastlayan bu dönem, İstanbul'da kent planlama pratiğinin içeriği, yeni kurumsallaşmaları, merkezi ile yerel idareler arası süreçlerin yönetimi bakımından canlı ve verimli bir dönemdir.

1980 yılı sonrasında tüm dünyada küreselleşme ile neoliberal ekonomik politikalar özellikle büyük metropolleri, bulundukları ülkelerin diğer şehirleriyle arasında gelişmişlik düzeyi farklarını daha da aşındırıcı süreçlerin ana mekânı haline getirmiştir. Metropollerin ülkelerin ekonomik kalkınması ve büyümenin ana itici unsurları olması, birer küresel şehir olmaları hedeflenmiştir. İşsizlik, gelir adaletsizliği ve çevresel bozulma pahasına "yarışan şehirler" olarak öne çıkmanın gereği altyapılarla donatılması, metropollerin ana gündemi olmuştur. Bu süreç kent planlamasını dışlamıştır. Genel itibariyle kent planlaması, küresel şehir olgusunun gerektirdiği fiziki yapılaşmaların doğrudan önünü açacak planların üretimi olarak araçsallaştırılmıştır. Ya da, dolaylı olarak bu gelişmeleri kolaylaştıracak yasal düzenlemelerin yapılması karşısında işlevsizleştirilmiş ve güçsüzleştirilmiştir.

İstanbul 1980 yılı sonrası bu dönemi, 1960-1980 yılları arasındaki bir önceki dönemin kurumsal ve yönetsel kazanımlarını terk ederek karşılamıştır. Büyük İstanbul Nazım Plan Bürosu'nun kapatılması, belediyelere imar planı üretme ama belediye meclislerine imar planlarını rahatlıkla değiştirebilen yetkilerin verilmesi, kent planlamasını tüm Türkiye'de geriye götürmüştür. Plan yapma ve onama süreçlerinde çok başlı ve muğlak süreçler üreterek yasal ve idari boşluklar içinde uygulama yapmanın olanakları doğmuştur. İstanbul bu süreçte, özellikle 1980-1990 yılları arasında en başta tarihi ve kültürel mirasını, mahalle dokusunu; 1990-2000 yılları arasında doğal sistemini, ormanlarını ve su havzalarını kaybetmeye başlamıştır. Fakat, 2000 yılı sonrasında, bütüncül planlamadan uzaklaşıldığı, hazırlanan üst ölçekli planların işlevsiz bırakıldığı, İstanbul'un doğal ve sosyal dengesini tehlikeye atan uygulamaların gerçekleştiği emsalsiz tahripkâr bir dönem yaşanmıştır.

21. yüzyılda kentsel planlama, kentin ve kentlinin kentsel gelişme süreçlerinde söz sahibi olması adına demokratik haklarını savunacakları bir dayanak olmaktadır. İstanbul Planlama Ajansı (İPA), kurulduğu 2020 yılından itibaren üstlendiği İstanbul'un geleceğine yönelik çalışmalarıyla yeni bir dönemi başlatmaktadır.

İPA, İstanbul Planlama Tarihinin artık bir parçası olmuştur. Türkiye'nin kent planlama tarihinde hep var olmuş bir temel inancı yeniden canlandırmak üzere yola çıkmaktadır: Kent Planlaması bir toplumun demokratik yenileşmesi için vardır. İstanbul Planlama Ajansı, Florya'da Özlem TÜRECİ-Uğur ŞAHİN İPA Yerleşkesinde, İstanbul'da demokratik yenileşmeyi yeniden hayata geçirmektedir. Eşitlikçi, özgürlükçü, adil, dayanışmacı ve gelecek umudu olan bir İstanbul'un var olması için, bunun heyecanının bütün İstanbulluların taşıması için çalışacaktır.

İSTANBUL'UN UZUN 19. YÜZYILINI PLANLAMAK

1820 ● 1930

KLASİK OSMANLI KENTİNİN ÇÖZÜLMESİ VE MEKÂNSAL YENİDEN ÖRGÜTLENMESİ

KLASİK DÖNEM İSTANBUL KENT MEKANININ DEĞİŞİMİ

İstanbul'un ilk ölçekli haritası 1776 yılında Kauffer tarafından üretilmiş olup, bir bakıma 19. yy. öncesi klasik Osmanlı kent yapısını belgelemektedir.

Şehrin sınırları ile doğal eşikleri arasında bir uyum bulunmakta, Tarihi Yarımada ve Haliç kentin kalbi ve ağırlık merkezidir.

18. yy'dan itibaren Haliç, Boğaziçi ve Marmara Sahillerine doğru başlayan yayılma, 19. yy'da şehrin sürekli artan nüfusu, ilk sanayileşme örnekleri, tramvay ve deniz ulaşım altyapılarının gelişmesiyle hız kazanmıştır. 19. yy. İstanbul'u (Konstantinapolis) Doğu Akdeniz'deki kentler ağına hükmeden, çok dilli ve çok dinli bir imparatorluğun liman kenti kimliğindedir.

Yönetsel, kültürel ve bilimsel işlevlerinin yanında kentin mekânsal örüntüsü ve sosyal ilişkileri bir liman kentinin bileşenlerine göre şekillenmiştir.

Haliç, doğal liman özelliğiyle tüm kentsel işleyişin toplanma ve dağılma noktası olarak merkezi bir rol üstlenmiştir. Haliç'in iki yakasına ilave olarak Marmara ve Boğaziçi sahilleri boyunca sıralanan yerleşmeler birer sahil köyü olarak varlığını 19. yy'a kadar sürdürmüştür.

Osmanlı İmparatorluğu'nda 19. yy.'ın ortasına doğru başlayan ve 20. yy'ın ilk çeyreğine kadar devam eden siyasi ve ekonomik dönüşümler ile sürekli artan nüfusu İmparatorluk başkentinin de fiziki kentsel yapısını temelden etkilemiştir. Buna şehrin maruz kaldığı art arda büyük yangınlar, salgınlar ve deprem felaketleri de eklenince, klasik İstanbul'un bir çözülme ve yeniden oluşma dönemi başlamıştır. 1870 ile 1914 arasında zaman zaman artan bir ivmeyle neredeyse kesintisiz bir büyüme dönemi yaşanmıştır.

1776 Kauffer Haritası
1786 yılında Kauffer ve Chevalier tarafından güncellenmiştir.

Melchior Lorich tarafından 1599 yılında toplam 21 parçadan oluşan Panorama Çalışmaları Kolleksiyon Leiden Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.

İstanbul'daki planlama çalışmalarıyla ilk olarak 19. yy'da karşılaşılmaktadır. 1776 tarihli ilk haritanın 1786 ve 1819'da güncellenmesi ve 1822 tarihinde yayınlanan Kauffer haritalarından hemen sonra, 1836-37 yıllarında Helmuth Von Moltke tarafından, önce bir harita elde edilmiş, bu haritaya bağlı kalınarak bir imar planı çizilmiştir. Daha sonra bu plandaki kararlar 1839 yılında Tanzimat'ın ilanının ardından bir ilmühaber haline getirilmiştir.

1839 TANZİMAT FERMANI

Tanzimat Fermanı hem imparatorluğun hem payitahtın yeniden düzenlenmesinde yeni bir dönem başlatmıştır. Tanzimat'ın ilanıyla İstanbul'da modern şehircilik uygulamalarının önü açılmış, Osmanlı İmparatorluğu'nun devlet idaresi yeniden düzenlenirken, özellikle Mustafa Reşit Paşa'nın gayretleriyle payitaht İstanbul'un kentsel yeniden düzenlemesi iç içe ilerlemiştir.

İstanbul, 1840.
Mühendishane-i Berr-i Hümâyûn
İBB Şehir Planlama Müdürlüğü

1837 Helmuth Von Moltke Haritası

1839 İL MUHABERİ

Helmuth Von Moltke planı kararları ardından İstanbul'un kentsel mekanında ilk kapsamlı düzenlemeler öneren belge olarak 1839 yılı İl Mühaberesi, İstanbul'un ilk planlama dokümanı niteliğindedir.
Bu ilmühabere göre İstanbul'da yeni yapılacak binalar kâgir olacaktır. Geniş meydanlar oluşturulup, geometrik form ve kurallara ağırlık verilecektir.
Topkapı Sarayı'ndan başlayarak Divanyolu-Beyazıt-Aksaray-Silivrikapı-Edirnekapı; Kadırga-Yedikule arasında 20 Ziralık (15 m) yol düzenlemeleri önerilmiştir. Bu düzenlemeler İstanbul'da gelecek yüzyılda 1940 ile 1960 yılları arasında uygulamaya konan ana imar programının temelini teşkil etmiştir.

NÜFUS DEĞİŞİMİ

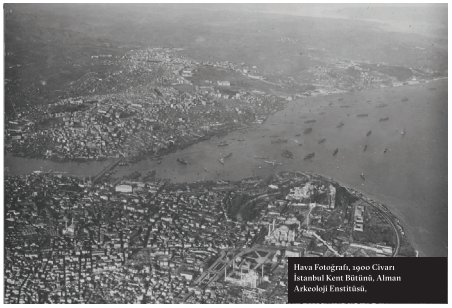

Hava Fotoğrafı, 1900 Civarı
İstanbul Kent Bütünü, Alman
Arkeoloji Enstitüsü.

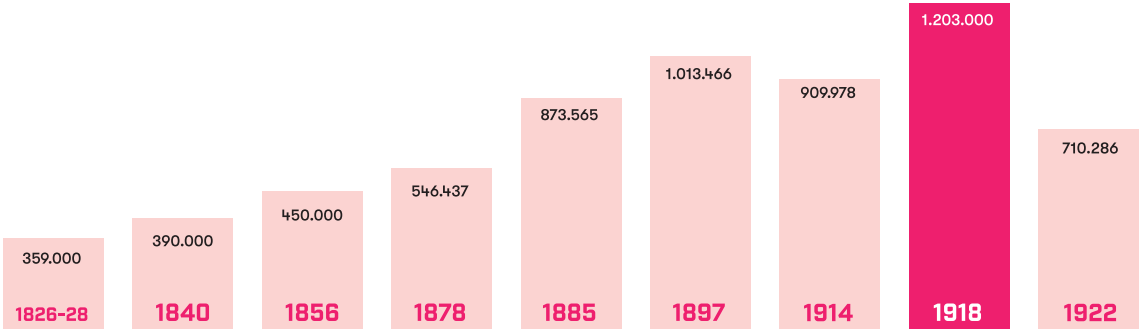

1854
İSTANBUL ŞEHREMANETİ

1854 Yılında İstanbul'u imar etmek, yollarını, sokaklarını genişletmek, kentin temizlik işlerini yürütmek, esnafı ve tüccarı denetlemek gibi görevlerle "İstanbul Şehremaneti" kuruldu.

1856
İNTİZAM-I ŞEHİR KOMİSYONU

İstanbul geneli yol düzenlemelerini başlatmak ve işleri organize etme işlevini üstlenmiştir. Cadde-i Kebir'de (İstiklal Caddesi) gaz lambaları ve çöp toplama düzenlemesi yapılmıştır. Komisyon, 1857 yılında bir Öneriler Raporu hazırlayarak İstanbul genelinde yapılacak işleri tarif etmiş, Umumi Nizamname olarak yayınlanmıştır.

1857
UMUMİ NİZAMNAME ÖNERİSİ

İstanbul Belediyesi 14 Daire olarak örgütlenmesi önerilmektedir:

1. Ayasofya,
2. Aksaray,
3. Fatih,
4. Eyüp,
5. Kasımpaşa,
6. Pera,
7. Beşiktaş,
8. Emirgan,
9. Büyükdere,
10. Beykoz,
11. Beylerbeyi,
12. Üsküdar,
13. Kadıköy,
14. Adalar

1858
6. DAİRE

6. Daire Sedaret'e Bağlı olarak, diğer daireler ise Şehremaneti'ne bağlı olarak kurulmuştur. Bu süreçte Pera ve çevresinde bina yapımı izinleri birer imtiyaz olarak verilmeye başlamış, Galata ve Pera'da arsa fiyatları 3 yıl içinde 300 kat kadar artışlar gören yerlerin olmuştur. 6. Daire'nin karşılaştığı en önemli sorun bu gelişme ve büyüme baskısına karşı hızla seçenekler üretmek olmuştur. Bölgenin kadastro haritası yapılmış, yollar genişletilmiş, taş kaplanmış kaldırım yapılmıştır. Mezarlıklar Şişli'ye taşınarak bunların yerine Taksim ve Tepebaşı'nda parklar kurulmuştur.

Galata, Pera ve Pangaltı'nın 1858-1860 yıllarında halihazır durumu, G. D'Ostoya Haritası
İBB Atatürk Kitaplığı

Beyoğlu • Beyoğlu caddelerinin [istiklal] istikameti 1860'da 10 ve 1871'de 20 ve 1874 sene-i Rumiyesinde 12 zira' olması hakkında cPvakiflerde verilen kararlar üzerine başka başka tanzim kılınan haritasıdır

1863

GALATA SURLARI'NIN YIKILMASI

Viyana'da Kent Surları'nın yıkılması ve sur hattı boyunca bir çevre yol açılarak bu yola bağlanan yeni yapılar ve kentsel alanlar Avrupa genelinde oldukça yankı uyandırmıştır. 6. Daire yönetimi, Galata Surları'nı da bu anlayışla yıkarak kentsel büyüme ve yayılma eğilimine radikal bir karşılık üretmiştir. Yıkım sonrasındaki taşlar özellikle Tarihi Yarımada'da açılacak yeni cadde ve sokakların düşemesinde kullanılmıştır. 6. Daire çalışanı ve 1873 yılı Viyana Sergisi için hazırlanan Ussul-i Mi'mari Osmani Eserini hazırlayanlar arasında yer alan Marie de Lunay yıkılan Galata Surları'nın belgelemesini yapmıştır.

James Robertson (1855)

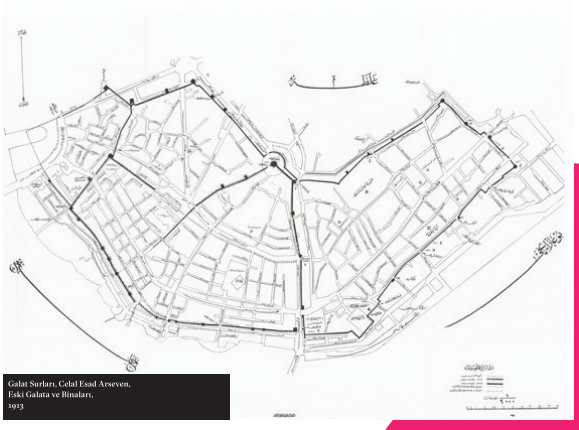

Galat Surları, Celal Esad Arseven,
Eski Galata ve Binaları,
1913

Francis Bedford (1862)

İstanbul'un planlama tarihinde 1864 yılında çıkan ve Sirkeci'den Kumkapı'ya kadar uzanan alanda 3500 binayı yakan Hocapaşa yangını bir dönüm noktası olmuştur. Bu dönemde, şehirdeki büyük yangınlardan sonra uygulanacak imar hareketlerini düzenlemek için mevzii plan yaptırılmaya başlanmıştır. Bir çeşit imar komisyonu olan, "Islahat-ı Turuk" komisyonu kurulmuştur.

1864 TURUK VE EBNİYE NİZAMNAMESİ

Önceki Ebniye Nizamnamesi kaldırılarak yerine daha kapsamlı ve tüm imparatorlukta uygulanması öngörülen Turuk ve Ebniye Nizamnamesi çıkartıldı. Islahat-ı Turuk komisyonunun gerçekleştirdiği bazı uygulamalar;

- Divan Yolu genişletilmiştir.
- Ayasofya önü yapılardan arındırılarak düzenlenmiştir.
- Beyazıt Meydanı Düzenlenmiştir.
- Unkapanı Caddesi Düzenlenmiştir.
- Azapkapı-Karaköy arası yol düzenlemesi yapılmıştır.
- Beyazıt-Aksaray Tramvay yolu düzenlemesi yapılmıştır.
- Beyoğlu Yakası için Tophane-Dolmabahçe asrı düzenleme önerilerinde bulunmuştur.

1868 DERSADET İDARE-İ BELEDİYE NİZAMNAMESİ

1857 yılında İntizam-i Şehir Komisyonu'nun önerdiği 14 Şubeli Belediye örgütü içinden "Ana Belediye" (Şehremanti) güçlendirilmiştir. İmar ve Yol işlerini yürüten ve Hocapaşa Yangını sonrasında kurulan Islahat-Turuk Komisyonu Şehreminliğe bağlanmıştır. Evkaf Nezareti'ne bağlı hizmet veren Su İdaresi Şehreminliğe bağlanmıştır.

1875 İSTANBUL BİLAD-I SELASE EBNİYE NİZAMNAMESİ

İstanbul'da kagir bina yapımının zorunlu tutulduğu alanlar belirlenmiştir.

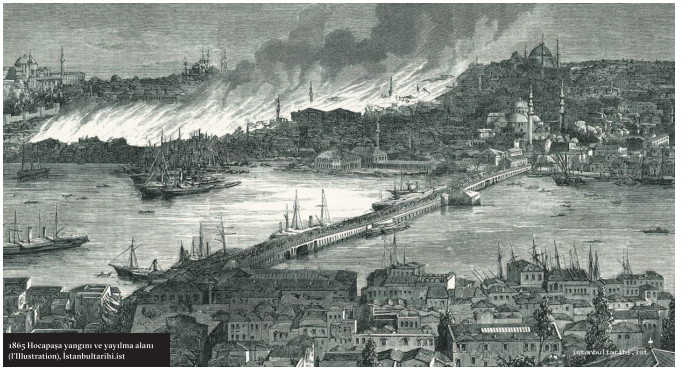
1865 Hocapaşa yangını ve yayılma alanı (l'Illustration), İstanbultarihi.ist

1877 DERSAADET VE VİLAYET BELEDİYE KANUNLARI

İstanbul'da 20 adet Belediye Teşkilatı kurulması öngörülmüştür. 6. Daire'nin Sedarete bağlı olan ayrıcalıklı durumu bitmiş ve Şehremaneti'ne bağlanmıştır. Belediye kurulacak yerlerin mahallinde en yüksek vergiyi ödeyenler arasından yapılan seçimle Meclis Kurulları oluşturulması, mahalli belediyelerin başkanlarının ise atamayla göreve başlaması öngörülmüştür. Sayısı 20 adet olan mahalli belediyelerin meclislerinden ikişer üyenin katılımıyla Şehremanetinin Cemiyet-i Umumiye Belediye'nin kurulması öngörülmüştür.

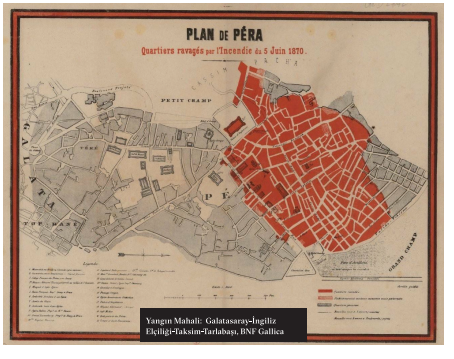

Yangın Mahalli: Galatasaray-İngiliz Elçiliği-Taksim-Tarlabaşı, BNF Gallica

1870 PERA YANGINI

3000 Bina yanmıştır.

Beyoğlu Yangını Komisyonu Uygulamaları

Galatasaray-Taksim arasında Cadde-i Kebir (İstiklal Caddesi)'ne paralel ve onu ikinci plana atacak nitelikte bir yolun açılması önerilmiştir. (Tarlabaşı Bulvarı'nın öncülü) Grid bir yol sistemiyle yangın sonrası alanlarda yeni bir yapılaşma nizamı önerilmiştir.

1882 yılında çıkartılan Osmanlıların ilk imar kanunu olan "Ebniye Kanunnamesi" ile belediyelerin imar uygulamalarını plan ve haritalara dayandırmaları öngörülmüştür. Bu nizamname bir öncekinden farklı olarak yalnız İstanbul'da değil tüm imparatorlukta uygulanacaktır. Nizamnamede ilk kez kentsel altyapıdan söz edilmiştir. Yeni alanların yapılaşmaya açılmasında, bu alanların planlarının yapılması ve padişah iradesi alınması koşulu getirilmiştir.

Ebniye ve Turuk (Yapı ve Yolları) düzenlemelerine göre geleneksel kent dokusunda geniş yollar ve yapı adaları oluşturulmaktadır.
İBB Atatürk Kitaplığı

İstanbul Şehremaneti Üsküdar İdaresi nefsi şehir kısmı krokisidir. Ayverdi, Ekrem Hakkı
İBB Atatürk Kitaplığı

Bu kanun da büyük ölçüde daha önceki nizamnamelerin kurallarını içermektedir. Yangın yeri düzenlemelerinde ve yolların genişletilmesi halinde arsanın ¼ kadarının ücretsiz alınabileceği ve yeni yerleşmeye açılacak alanlarda arsa sahiplerince bir karakol ve mektep yerinin kamuya terk edilmesi, düzenlenen alan içinde kanalizasyonun yapılması, ayrıca kaldırımların yapılması için de Şehremaneti'ne belli bir para yatırılması hükümleri getirilmiştir. Bunların dışında yasa, İstanbul'un üst gelir gruplarının köşklerinin yapıldığı alanlarda parselleme kolaylığı getirmiştir. Genel kural olarak yapılaşmaya açılacak alanlar için padişah iradesi gerekirken Kadıköy, Çamlıca ve Boğaziçi semtlerinde bağ ve bahçelerde birer dönümden az olmamak üzere köşk inşa etmek koşuluyla padişah iradesi olmadan ifraz imkânı sağlamıştır.

Banliyö (Dış Mahalleleri) gelişimi başlamıştır. Buna göre, Zeytinburbu'nda bir Ermeni Mahallesi gelişimi amaçlanmış, fakat uygulanmamıştır.

Batı'da Yeşilköy ve Bakırköy; Doğu'da Fenerbahçe, Kızıltoprak, Göztepe, Erenköy ve Bostancı'da köşk ve sayfiye mahalleleri oluşumu başlamıştır.

Batı'da Dolapdere, Nişantaşı, Şişli, İcadiye, Bağlarbaşı, Yel değirmeni İstanbul'un yeni semtleri olarak gelişmiştir.

YANGINLAR VE DEPREM

Bir yandan büyüyen ve genişleyen başkentin kentsel altyapılarını geliştirmek, diğer yandan yanan tarihi dokusunda yeniden imar faaliyetleri sürdürmek, İstanbul'un 19. yy. Kent planlamasının ana gündemi olmuştur. İstanbul'da Tanzimat devri düzenlemeleri, şehrin geçirdiği yangınlardan sonra yeniden imarı sorununa idari, yasal ve teknik çözümler üretmeyi hedeflemiştir. 1878 ile 1897 yılında İstanbul'un nüfusu iki katına çıkmıştır. Balkan ve Asya Eyaletlerinden gelen göç dalgaları kentin özellikle yangınlara savunmasız ahşap evlerde yoğun bir nüfusun yaşamasına neden olmuştur. İstanbul'un yangınlarla olan mücadelesinde, ahşap evlerden kagir yapılara geçiş ile yol genişletmeleri öncelikledirilmiştir.

1920 civarında kentteki yangın yerleri, Francis Willey Kelsey

1830-1907

1833
Cibali Yangını
1855
Laleli-Aksaray Yangını
1860
Unkapanı Yangını
1863
Kasımpaşa Yangını
1865
Hocapaşa Yangını
1870
Beyoğlu Yangını
1889
Pendik Yangını
1894
Deprem
1903
Kartal-Maltepe Yangını

1830 ile 1907 yılları arasında 15.524 bina yanmış, kent toplam bina stokunun %18'ini kaybetmiştir.

Çırçır Yangını Sonrası Bozdoğan Kemeri Üstünden Görünüm, 1908, Eski İstanbul Fotoğrafları Arşivi

1907-1927

1908
Çırçır Yangını
1911
Mercan ve Aksaray Yangını
1912
İshakpaşa Yangını
1915
Cihangir Yangını
1918
Cibali ve Fatih Yangını
1921
Üsküdar Yangını
1923
Sultanahmet Yangını

1907-1927 yılları arasında 21.000 bina yanmış, toplam bina stokunun %16'sı yok olmuştur. Bu 20 yıl içinde yanan yerler ancak 1935'te yeniden imar edilmeye başlamıştır.

İSTANBUL'UN UZUN YÜZYILI BİTERKEN

İstanbul 1920'li yıllara savaş görmüş, işgal edilmiş, yapı stoğunun %20'si yangınlarda yok olmuş, nüfusunu hızla kaybetmiş bir kent görünümüyle girmiştir.
Bu olumsuz tabloya karşı kentin altyapısı ve üstyapısını geliştirmek amacıyla harita ve plan temin çabaları ise hız kesmemiştir. Şehrin temel imar konularına ve sorunlarına çözüm geliştirmek üzere içinde eski belediye başkanlarının da olduğu bir İmar Komisyonu oluşturulmuştur.
Kentin hem Boğaziçi ve Beyoğlu cihetine yayılmış olması hem de Anadolu Yakasıyla artan ulaşım ve erişim koşulları, 1870'li yıllardan itibaren kent geneli plan yaklaşımını zorunlu kılmıştır.
1920'li yıllarda faaliyet gösteren İstanbul Kentsel Teşebbüsler ve Etütler Anonim Şirketi (Société Anonyme Ottomane d'études et d'entreprises Urbaines) tarafından üstlenilen çalışmalar içerdiği yaklaşımlarla bir sonraki dönemin uygulamalarına "ipuçları" bırakmıştır.

İstanbul Kentsel Teşebbüsler ve Etütler Anonim Şirketi (Société Anonyme Ottomane d'études et d'entreprises Urbaines) tarafından üstlenilen Bau Rahtree , Dr. Grossman ve Carl Lorcher'in de aralarında olduğu danışmanlarca hazırlanan kentsel gelişim planları, IBB Atatürk Kitaplığı

1940'lı yıllarda Fransız şehir plancısı H. Prost'un idaresinde başlayan ve 1950-1960 arasında hız kazanan imar uygulamaları ise, aslında İstanbul'un uzun 19. yüzyılında hedeflenen ama kısmen hayata geçirilen kısmense siyasi ve ekonomik koşullar nedeniyle ertelenmek durumunda kalan planlamanın devamı olduğu söylenebilir. Fakat, Milli Mücadele sonrasında Ankara'nın yeni Cumhuriyet idaresinin başkenti ilan edilmesi, İstanbul'un yüzyıllardır taşıdığı rol ve işlevin ikinci planda kalmasına neden olmuştur. Nüfusu yarıya düşen bir kent olarak İstanbul'un tekrardan büyük bir metropole dönüşmesi ancak 1960 yılından sonra gerçekleşmeye başlamıştır.

Harita alımları yapılırken haritası biten yerlerden başlayarak kentin imar planları da yapılmaya başlanmıştır. Keşfiyat ve İnşaat A.Ş adına 1922 yılında Carl Ch. Lörcher Beyoğlu yakasının 1/2000 ölçekli nazım planını yapmıştır.

1926-1928 yılları arasında Lörcher Üsküdar ve Kadıköy'ün 1/10000 ölçekli nazım imar planını yapmıştır. Bu planda yapı yoğunlukları, yeşil sistemi ve yol kademelenmesi ayrı planlar halinde çizilmiştir. Dönemine göre oldukça gelişmiş bir planlama tekniği ile yapılmıştır.

1902 yılında II. Abdülhamit, Paris'in Baş mimarı olan Joseph Antoine Bouvard'dan Paris Sefiri aracılığıyla İstanbul için bir plan yapmasını istemiştir. Bouvard, İstanbul'a gelmeden İstanbul'un fotoğraflarına bakarak kentin Sultanahmet, Eminönü, Beyazıt meydanları için Beaux-Arts yaklaşımı içinde gösterişli perspektifler çizmiştir. Bazı ana yol güzergahları için imajlar oluşturmaya çalışmıştır. Bu çizimler İstanbul'da sergilenmişse de uygulanmamıştır.

1908 yılında II. Meşrutiyetin ilanından sonra Bouvard İstanbul'a yeniden davet edilmiştir. Bu kez İstanbul'a gelen Bouvard incelemeler yaptıktan sonra, kentin yeterli duyarlılıkta ve ölçekte haritası olmadan plan yapılamayacağını bildirmiştir. Bunun üzerine Halil Ethem Bey'in şehreminliği döneminde Fransız topografya cemiyetine ihale edilen harita alım işi 1910 yılında başlatılmıştır.

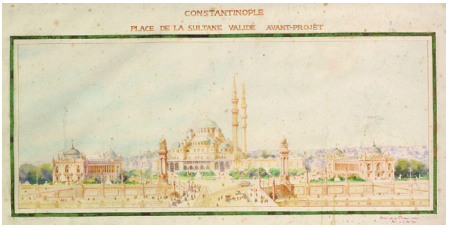

1910-1914
M. AURIC PLANLAMA FAALİYETLERİ

Halil Ethem Bey'in Şehremini olduğu 1910 yılında İstanbul'a gelen M. Auric hizmet verdiği 4 yıl için bir planlama bürosu kurmuştur. Bu büro, kentin omurgasını tayin eden ve 1960 yılına kadar ana kentsel müdahalelerinin temelini oluşturan Yenikapı-Unkapanı ve Beyazıt-Aksaray Yolu'nun oluşturulması gibi planlama önerilerini geliştirmiştir.

1910
ŞEHREMİNİ HALİL ETHEM BEY UYGULAMALARI

Galata Kulesi koordinat merkezi olacak şekilde harita yapım işleri Fransız Topografya Cemiyeti tarafından yürütülmüştür. 1911 yılında tamamlanan ilk haritalardan sonra 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı başlayıncaya kadar devam etmiştir.
Lyon Belediyesi Baş Mühendisi M. Auric İstanbul'a davet edilmiş olup, İstanbul Şehremaneti Fen Heyeti Müdürü olarak 1910-1914 yılları arasında görev yapmıştır.

1911-1912
ŞEHREMİNİ TEVFİK BEY UYGULAMALARI

Kasımpaşa Deresi kapatılarak Kasımpaşa-Pangaltı-Tatavla bağlantısı sağlanmıştır. Taksim-Tünel-Şişhane bağlantılarının genişletilmesi ile Galatasaray-Tünel Tramvay bağlantısına başlanmıştır. Bu uygulamalar 1912-1914 arasında Cemil Paşa döneminde tamamlanmıştır. Talimhane Düzenlemesi yapılarak Şehit Muhtar Caddesi açılmıştır.

1912-1914
ŞEHREMİNİ CEMİL PAŞA UYGULAMALARI

İstanbul Haritası yapım işlerini devam ettirmiştir.
İstanbul Şehremaneti adına Periye Bankası'ndan 1 Milyon Altın borç alınmıştır.
Maliye Nazırlığı'na 330 Bin Altın Ödeme yaparak Gazhane, Kadıköy Rıhtımı ve Borsa Han satın alınmıştır.
Tepebaşı Bahçesi ve Bakırköy Bahçesi Evkaf'tan satın alınarak yeniden düzenlenmiştir.
Ayrıca, Gülhane Parkı, Doğancılar Parkı, Fatih Parkı, Çamlıca-Kısıklı Millet Bahçesi, Taksim Bahçesi, Sultanahmet Parkı ve Belediye Bahçesi, Fatih-Şehzadebaşı Yolu, Aksaray-Koska Yolu uygulamaları yapılmıştır.

YENİ DÜNYADA YENİ CUMHURİYETİN İSTANBUL'U

1930 ● 1960

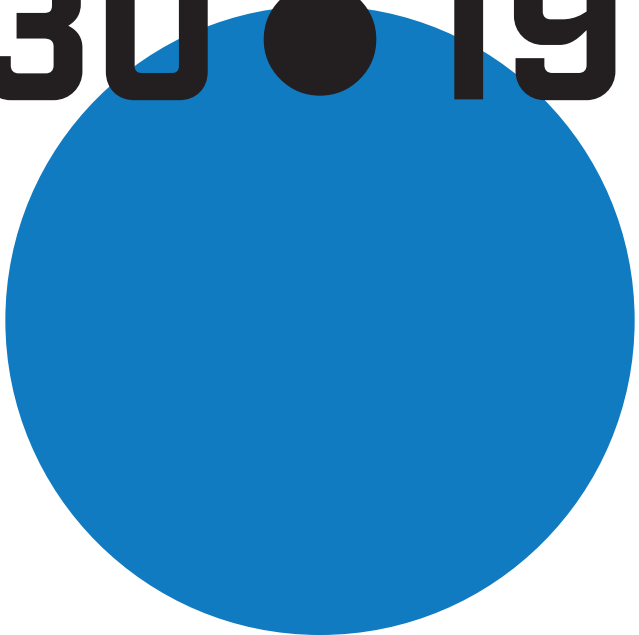

İSTANBUL'UN ANA SORUNLARI

Başkent işlevlerinin Ankara'ya taşınması

Nüfusun Azalması:

1897 yılında 1,013 Milyon olan kent içi nüfusun savaş ve mütareke döneminde azalarak 1907 yılında 782 000'e, 1927 yılında ise 690 857'e gerilemiştir. 1927 yılındaki nüfus sayımında İstanbul tüm il sınırı içinde 806 000 kişinin yaşadığı tespit edilmektedir.

Yangın geçirmiş büyük yerleri ile yangın hasarı görmüş yapıların yaygın olması:

1907-1923 yılları arasında İstanbul'da bina stokunun yaklaşık %15'i yangınlar nedeniyle yok olmuş ve oturulamaz hale gelmiştir.

1929 Dünya Ekonomik Buhranı ve Ekonominin Küçülmesi:

İkinci Dünya Savaşı Koşulları ve Konut Buhranı

Nüfus Sayısı

1922	1950
710.286	975.000

Nüfus Artış Hızları

1927-35	7.000 kişi/yıl
1935-40	10.000kişi/yıl
1940-45	12.000kişi/yıl
1945-50	25.000kişi/yıl

Yeni Bina Sayıları

1927-29	550 bina/yıl
1931-34	1.200 bina/yıl
1940	524 bina/yıl
1943	155 bina/yıl
1944	234 bina/yıl
1945	409 bina/yıl
1946	524 bina/yıl
1947	1.600 bina/yıl

Yeni Bina Sayıları

	Ev	Apartman	Baraka (Gecekondu)
1927	89.762	1.441	3.170
1935	96.532	3.090	1.435
1940	91.760	3.382	1.669
1947	95.012	5.040	8.240

HENRİ PROST ÖNCESİ ŞEHİR PLANLAMA ÇALIŞMALARI

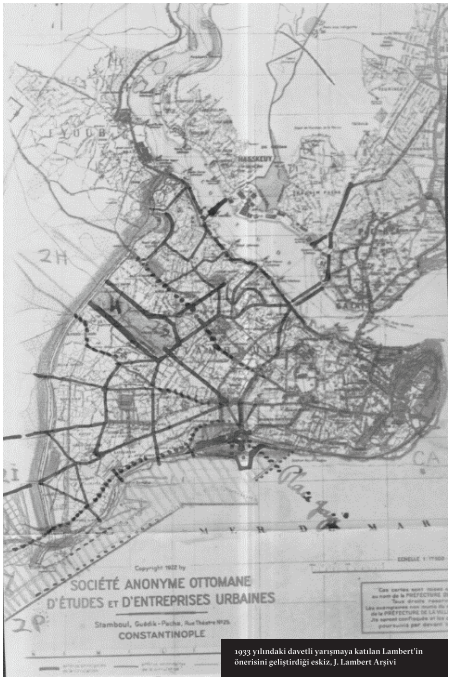

1933 yılındaki davetli yarışmaya katılan Lambert'in önerisini geliştirdiği eskiz. J. Lambert Arşivi

1930'lu yılların ilk yarısı Cumhuriyetin Osmanlı döneminden kalma tüm kent yönetimi ve imar yasalarının değiştiği yıllar olmuştur. 1930 yılında çıkarılan 1580 sayılı Belediyeler ve 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunları, 1933 yılında çıkarılan Belediyeler Bankası kanunu, 1933 yılında Ebniye Kanununun yerine geçmek için çıkarılan Yapı ve Yollar Kanunu ve 1934 yılında çıkarılan Belediye İstimlâk Kanunu yeni bir kentsel yönetim çerçevesi oluşturmuştur. 1580 ve 1593 sayılı yasalarda belli bir büyüklüğün üstündeki belediyelerin plan yapması ya da yaptırması zorunluluğu getirilmiştir.

1932-33 yılları arasında Cumhuriyet döneminin ilk çalışması olarak İstanbul'un planlanması üzerine bir yarışma açılmış, bu yarışmada Herman Elgötz başarılı bulunmuş fakat yeterli çözüm üretmediğinden dolayı Elgötz'ün önerileri hayata geçirilememiştir. 1935 yılına gelindiğinde ise Alman şehirci Martin Wagner İstanbul'u planlaması için İstanbul'a davet edilmiştir. Martin Wagner'in İstanbul' a ilişkin olarak bölgesel bağlamda yaptığı çalışmalar gerekli yankıyı bulmamıştır.

HENRİ PROST DÖNEMİ PLANLAMA ÇALIŞMALARI 1936-1950

Académie d'architecture/Cité de l'architecture et du patrimoine/Archives d'architecture

1936 yılında Fransız şehircilik uzmanı Prost, İstanbul'u planlaması için çağırılmıştır. Prost'un 1936-1937 yıllarında süren araştırmaları ilk sonucunu, tarihi İstanbul Yarımadası'nı kapsayan "İstanbul Ciheti Nazım Planı" ile Beyoğlu'nu kapsayan "Beyoğlu Ciheti Nazım Planı" olarak vermiştir.

Plan, "Milli Şef"in onayını da aldıktan sonra 1939 yılında uygulamaya konmuştur. Planın uygulanması için beşer yıllık üç dönemden meydana gelen 15 yıllık bir program hazırlanmıştır. 1940 yılında Anadolu Yakası için geliştirilen nazım plan onanmıştır.

Prost'un bulunduğu dönemde 1937-1951 arasında 6000 ha alan için nazım plan, 3000 ha alan için imar planı , 650 ha alan için detay planları üretilmiştir.

Eski İstanbul Fotoğrafları Arşivi, www.eskiistanbul.net

Tarihi Yarımada İstanbul Ciheti Nazım İmar Planı, İBB Atatürk Kitaplığı

Henri Prost'un hazırladığı plan (1937), kentin mekansal yapısı üzerinde belirleyici bir etki yapmıştır. Prost Planı'nın özelliklerinden biri, kenti İstanbul, Beyoğlu ve Üsküdar-Kadıköy olmak üzere üç ayrı bölümde ele alması olmuştur. Bu plan hızlı nüfus artışının söz konusu olmadığı bir dönemde yapılmıştır.

Prost, planında Sarayburnu limanın kaldırılmasını, Yenikapı'da bir büyük liman yapılmasını, Anadolu Yakası'nda Haydarpaşa yanındaki limanın geliştirilmesini önermiştir.

"Münevverler Akropolü" olan üniversitenin Beyazıt-Şehzadebaşı arasında geliştirilmesi, Boğaziçi'ndeki tüm sanayi alanlarının kaldırılarak, Haliç'in bir sanayi aksı haline getirilmesi, Haliç'in sol sahilindeki konut dokusunun kademeli olarak boşaltılması diğer önerilerdir.

Yeniden düzenlenen yangın alanları dışında, yeni konut gelişmelerinin Taksim-Maçka arasında Maçka-Beşiktaş-Mecidiyeköy üçgeni içinde Kurtuluş sırtlarında, Anadolu Yakası'nda ise Moda ve Marmara sahillerinde olması düşünülmüştür.

Beyoğlu Cihetî Nazım İmar Planı,
İBB Atatürk Kitaplığı

2 Nolu Park, İBB Atatürk Kitaplığı

Planda iki büyük yeşil alan önerilmiştir. Bunlardan biri surların içindeki, Yenibahçe'deki parkın bir kültür parkı ve spor alanı olarak; diğeri Maçka-Harbiye-Taksim arasındaki parkın ise spor ve sergi sarayı, açık hava tiyatrosu vb. tesislerin yer aldığı bir park olarak düzenlenmesi önerilmiştir.

Sarayburnu Parkı, Küçük Ayasofya ve Ayasofya arasında ise bir arkeolojik park önerilmiştir. Atmeydanı, çevresinde oluşturulacak kamu binaları ile Cumhuriyet Meydanı olarak tasarlanmıştır. Planda birçok meydanın yeniden düzenlenmesine ilişkin öneriler de yer almıştır.

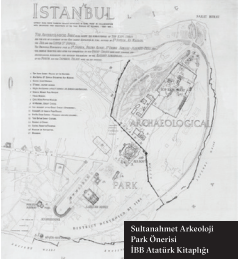

Sultanahmet Arkeoloji
Park Önerisi
İBB Atatürk Kitaplığı

İstanbul'da bu dönemde otomobil sayısı çok az olmasına karşın Prost, Taksim'i Haliç köprülerine bağlayacak iki hızlı otomobil yolu önermiştir. Bunlardan birincisi Yenikapı limanından başlayıp Unkapanı'na uzanan Atatürk Bulvarı, diğeri ise bunun uzantısındaki Atatürk Köprüsü ile Azapkapı'ya bağlanan, oradan Şişhane yoluyla İngiliz Sefaretine ulaşan, daha sonra da Taksim'i Karaköy'e bağlayan bir kısmı tünel olan yoldur. Kentin Avrupa Yakası'nda Boğaz için biri sahilden diğeri tepelerden geçen iki yol daha önerilmiştir. Böylece Boğaziçi'nin güçlü bir biçimde Taksim'e bağlanması amaçlanmıştır. Haliç'in etrafını saran sanayi yolunun Atatürk Köprüsü'nden Yenikapı limanına bağlanması düşünülmüştür. Londra-Edirne yolunun Vatan Caddesi ile kente bağlanması öngörülmüştür. Anadolu Yakası'nda Üsküdar Meydanı ana trafik düğüm noktası olarak düzenlenmiştir.

Prost Planı yol şeması,
İBB Atatürk Kitaplığı

HENRİ PROST'UN GELİŞTİRDİĞİ PLANLARLA GERÇEKLEŞEN KENTSEL UYGULAMALAR

Prost'un Taksim Meydanı Önerisi

MEYDAN DÜZENLEMELERİ

* Eminönü Meydanı genişletildi.
* Sirkeci Meydanı genişletildi.
* Beyazıt Meydanı düzenlendi.
* Şişhane Meydanı genişletildi.
* Taksim Meydanı düzenlendi.
* Ayaspaşa-Gümüşsuyu Caddesi açıldı ve Taksim-Boğaziçi bağlantısı sağlandı.
* Kabataş İskele Meydanı yeniden düzenlendi.
* Dolmabahçe Meydanı düzenlendi ve bir merasim rıhtımı yapıldı.
* Barbaros Meydanı düzenlendi ve Barbaros Anıtı açıldı.
* Şişli Meydanı düzenlendi ve Şişli Camisi yapıldı.
* Üsküdar Meydanı genişletilerek yeniden düzenlendi.
* Kadıköy İskele Meydanı genişletildi ve İskele (Rıhtım) Caddesi açıldı.

BULVAR VE YOL DÜZENLEMELERİ

* Yedikule-Eyüp bağlantısı gerçekleşti.
* Aksaray-Topkapı Yolu 30 m genişliğinde açıldı.
* Londra Asfaltı tamamlandı.
* Atatürk Bulvarı-Atatürk Unkapanı Köprüsü-Şişhane yolu açıldı.
* Taksim-Harbiye-Maçka-Dolmabahçe bağlantıları yapıldı ve Beşiktaş-Taksim Vadisi bütünleştirildi.
* Yeniköy-Sarıyer sahil yolu açıldı: Boğaziçi Alt Korniş Yolu tamamlandı.
* Beşiktaş-Yıldız-Zincirlikuyu yolu açıldı.
* Üsküdar-Beykoz sahil bağlantısı açıldı.
* Kadıköy-Pendik yol bağlantısı geliştirildi: Anadolu Yakası sahilleri sayfiye özelliğini terk ederek yerleşik mahallelere dönüşmeye başladı

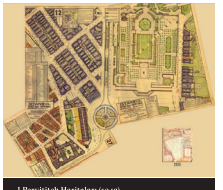
J.Pervititch Haritaları (1943)

Atatürk Bulvarı, İBB Atatürk Kitaplığı

Taksim Gezi Parkı Düzenlemesi, IFA/AA Arşivi

PARK VE YEŞİL ALAN DÜZENLEMELERİ

* Sultanahmet Parkı düzenlendi.
* Florya Plajı düzenlendi. Belediye Plajı ve Korusu yapıldı.
* Taksim Kışlası yıkıldı ve Gezi Parkı Uygulaması Yapıldı.
* Taksim Bahçesi içinde Taksim Belediye Gazinosu inşa edildi.
* 2 No'lu Park Önerisi gerçekleşti. İçinde
  - Spor Sergi Sarayı
  - Açıkhava Tiyatrosu
  - Lunapark
  - Dolmabahçe (İnönü) Stadyumu yapıldı.
* Maçka Taşlık Parkı'nda (Bugün İnönü Heykeli'nin olduğu Park) tutulan taşlar Şişli Camisi yapımında kullanıldı; bu alan park olarak düzenlenerek Taşlık Şark Kahvesi yapıldı.
* Beşiktaş Abbasağa Mezarlığı çocuk parkı olarak düzenlendi.
* Hidiv Kasrı ve Korusu istimlak edildi.
* Emirgan Korusu istimlak edildi ve halka açık park olarak düzenlendi.
* Yıldız Parkı halka açık park olarak yeniden düzenlendi.
* Büyükdere Fidanlığı açıldı.
* Çamlıca Suphi Paşa Korusu (27ha) satın alınarak halka açık park yapıldı.

KAMUSAL YAPI UYGULAMALARI

* Mısır Çarşısı restore edildi.
* Süleymaniye Tıp Medresesi ve Çevresi yeniden düzenlendi.
* Bozdoğan Kemeri restore edildi.
* Gazanfer Ağa Medresesi restore edildi ve Belediye Müzesi olarak düzenlendi.
* Şeb Sefa Hatun Camisi restore edildi.
* Çukurbostan Vefa Stadı yapıldı.
* Taksim Opera Binası yapımına başlandı.
* Surp Agop Mezarlığı kaldırılarak yerine Radyo Evi, Tenis -Eskirim ve Dağcılık Kulübü ile yeni apartmanlar yapıldı.
* Mecidiyeköy'de Galatasaray Stadı yapıldı.

Florya Belediye Gazinosu ve Plajı

İnönü Stadyumu
İBB Atatürk Kitaplığı

1943-1953
10 YILLIK İMAR PROGRAMI

1943 yılında Prost planı gözden geçirilerek 1953 yılında İstanbul'un Fethinin 500. yılı kutlamaları için 10 yıllık bir program hazırlanmıştır. Bu program Prost'un 1936-1940 arasındaki nazım planlarının aynı zamanda revizyonu niteliğinde olup, planın ana kararlarını da önemli değişikliklere konu etmiştir.

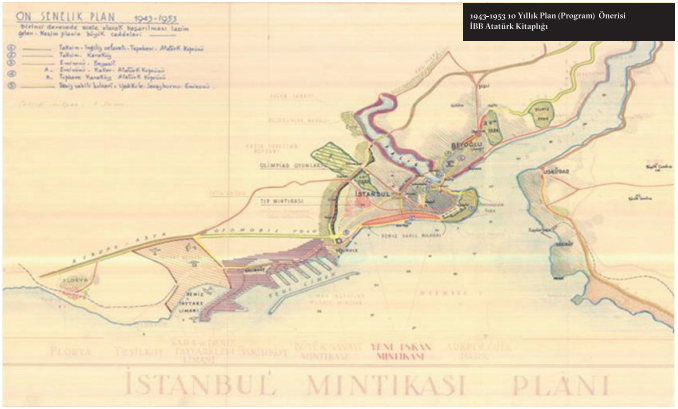

1943-1953 10 Yıllık Plan (Program) Önerisi
İBB Atatürk Kitaplığı

10 YILLIK İMAR PROGRAMINDA BULUNAN ÖNERİLER

* İstanbul Limanı'nın yerine ve özelliğine Hükümet karar verecektir.
* Yenikapı'da liman önerisi gerçekleşmeyecektir. Liman için iki seçenek geliştirilmiştir: Bakırköy-Yedikule Arası ve Haydarpaşa Limanı
* Zeytinburnu'nda Büyük Sanayi önerisi yapılmıştır.

ULAŞIM ÖNERİLERİ

* Sarayburnu-Yedikule arası yol yer altına alınarak bir Gezinti Yolu olarak düzenlenmesi önerilmektedir.
* Beyoğlu-Tarihi Yarımada Metrosu önerilmektedir.
* Şişli-Maçka-Kurtuluş Metro Bağlantısı önerilmiştir.
* Taksim-Karaköy Metro Bağlantısı önerilmiştir.
* Karaköy-Eminönü Bağlantısının Viyadük veya Tünelle yapılması önerilmiştir.
* Eminönü-Yedikule-Florya Bağlantısı önerilmiştir.
* Boğaziçi geçişi Sirkeci- Harem arasında iki katlı Tüp Geçit olarak öngörülmüştür. Boğaziçi Tüp Geçidinin üst katı Motorlu Taşıtlar alt katının Demiryolu-Metro olarak kullanılması öngörülmektedir.
* İlk planda 2 adet önerilen Boğaziçi Kornişleri 3 adede çıkarılmıştır: Sahil Kornişi, Tepe Kornişi ve Orta Korniş
* Havalimanın Yeşilköy'de olması, ayrıca uluslararası nitelikte deniz uçakları sahası geliştirilmesi önerilmektedir.
* Bağdat Caddesi'nin genişletilerek açılması önerilmektedir.
* Eyüp-Hasköy arasında üçüncü Haliç Köprü Geçişi önerilerek Sanayi alanları arası bağlantının sağlanması amaçlanmıştır.

KAMUSAL ALAN VE DONATI ALANI DÜZENLEME ÖNERİLERİ

* İlk planda 1 No'lu Park için öngörülen yer olimpiyat amaçlı stadyum, spor alanları ve hipodrom içerecek şekilde bir Olimpiyat Köyü olarak geliştirilmesi önerilmektedir.
* Taksim Gezi Alanı ile 2 No'lu Park'ın uygulamasının yapılması önerilmektedir.
* Dolmabahçe-Harbiye arasındaki kısmın Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'un fethi sırasında gemileri Haliç'e buradan taşıdığı ileri sürülerek özel kapsamda geliştirilmesi önerilmektedir.
* Çamlıca Tepesi'nin düzenlenerek bir Hafta Sonu Tatil Oteli ile Türk Kahvesinin yapılması önerilmektedir.
* İstanbul genelinde tüm plajlar yeniden düzenlenmesi önerilmektedir.
* Halk Bahçeleri geliştirilmesi önerilmektedir:
* Yıldız Parkı, botanik ve hayvanat bahçesi olarak yeniden düzenlenecektir.
* İlk planda Şehzadebaşı Meydanı olarak önerilen alan Fatih Meydanı olarak düzenlenmesi ve Fatih Heykeli yapılması; çevresinde Belediye Sarayı ve kamu kurumlarının yapılması önerilmektedir.
* Cerrahpaşa ve Haseki bölgesinde bir Tıp Parkının yapılması, Belediye Hastanesi, Gureba Hastanesi ve Haseki Hastanesi'nin burada yapılması önerilmektedir.

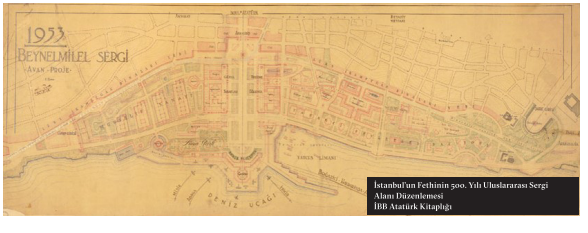

İstanbul'un Fethinin 500. Yılı Uluslararası Sergi Alanı Düzenlemesi
İBB Atatürk Kitaplığı

Prost'un 1939 yılında Liman Sahası olarak önerdiği alan 1953 yılında İstanbul'un Fethinin 500. yılı kutlamaları kapsamında Uluslararası Sergi Alanı olarak düzenlenmiştir. Sergi sonrasında bu alan Bahçelievler ve Yat Limanı olarak geliştirilmesi önerilmektedir.

Ayasofya, Gümüşsuyu, Taksim ve Maçka, 1950'li yıllar, İBB Atatürk Kitaplığı

Florya, Park Şehri adıyla, müstakil konutlar, otel ve rekreasyon alanları içerecek şekilde planlanmıştır. Sonrasında orman, belediye başkanlığı konutu ve lojmanları olarak kullanılan alan günümüzde İstanbul Planlama Ajansı'na ev sahipliği yapmaktadır.

Gezi Parkı, H. Prost'un şehrin merkezinde rekreasyon ve kültür faaliyetlerinin yer alması ve Boğaziçi ile Taksim arasında doğal bir alanın tüm kentin kullanımına açık olması amacıyla düzenlenmiş bir projedir.

Geliştirilen Nazım Planın ana omurgasında ve kentin kalbinde büyük bir kamusal açık alanın yaratılması, İstanbul'un kentsel gelişim tarihinde son derece önemli bir yer tutmuştur. Gezi Parkı'nda yer alan spor ve sergi sarayı ile açık hava tiyatrosu İstanbulluların tümünün toplumsal belleğinde ortak hafızanın biriktiği mekanlardır.

Tarihi Yarımada'dan Galata ve Pera'ya yayılan yeni ticari faaliyetlerin İstiklal Caddesi üzerinden Teşvikiye, Nişantaşı ve Şişli'ye doğru gelişmesi sürecinde Gezi Parkı (2 No'lu Park), Cumhuriyet idaresinin yenilenen İstanbul'da ilk büyük kentsel uygulaması olmuştur.

Gezi Parkı, Taksim'i Maçka ve Boğaziçi'ne bağlarken, Taksim Meydanı hürriyetçi düşüncenin ve toplumsal süreçlerin odağı olarak tüm Türkiye'nin kalbi olmuştur.

Taksim ve Gezi Parkı'nın kamusal özelliğinin korunması ve toplumun tümüne açık şekilde kullanılması Türkiye Cumhuriyeti'nin barış ve özgürlük değerlerinin pekişmesi adına son derece önemlidir.

Florya Atatürk Kent Ormanı ve İstanbul Planlama Ajansı, 2022

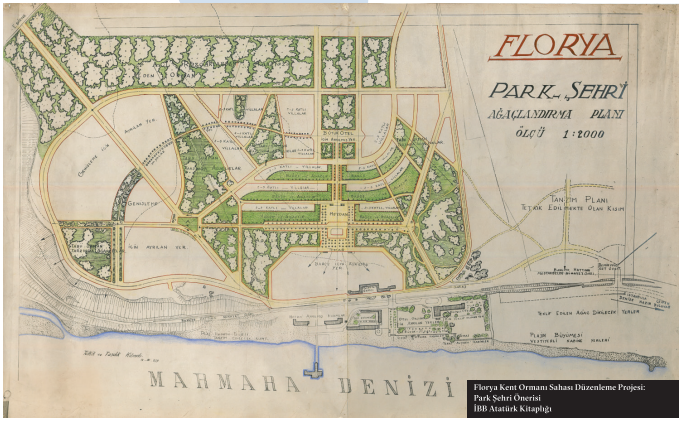

Florya Kent Ormanı Sahası Düzenleme Projesi: Park Şehri Önerisi
İBB Atatürk Kitaplığı

HENRİ PROST SONRASI UYGULAMALAR 1950-1960

Bu raporun benimsenmesi üzerine oluşturulan "Müşavirler Heyeti" bu çalışmaları yapmak üzere görevlendirilmiştir. Müşavirler Heyeti Üyeleri, Kemal Ahmet Aru, Cevat Erber, Mükbil Gündoğan, Emin Onat, Patric Abercombie önerilerde bulunmuştur.
Bu heyet gerekli araştırmaları yaparak Küçükçekmece'den Tuzla'ya kadar uzanacak alanda 1/10000 ölçekte bir nazım imar planı yapmayı amaçlamıştır. Komisyon bunu başaramamıştır.

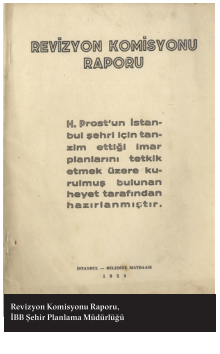

Revizyon Komisyonu Raporu,
İBB Şehir Planlama Müdürlüğü

İSTANBUL'UN BÜYÜME DİNAMİKLERİ

Nüfus Sayısı

975 000 — 1950

2.141.000 — 1965

Olması gereken konut arzı -konut arzı talebi:
20 000 konut/yıl

Verilen Konut Ruhsat Sayısı:
10 000 konut/yıl

BÜYÜME EĞİLİMİNDE TEMEL EŞİK

İstanbul'un nüfus artış hızının artması yeni konut alanlarının geliştirilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Fakat imar planlı saha hudutları içinde konut arzı amaçlı saha geliştirmeleri yapılamamıştır.

İstanbul hududu ve inkişaf sahası içinde arazi serbestçe ifraz yapılamaz ve parsellere ayrılamaz kuralı geliştirilmiştir. İstanbul'un mevcut imar hududunun dışına çıkma eğilimleri başlamıştır.

İmar Hududu Dışı Parsel Sayısı

1953	150.000
1963	700.000 - 1.000.000

İstanbul Hava Fotoğrafı, 1954
İBB Şehir Planlama Müdürlüğü

REVİZYON KOMİSYONU & MÜŞAVİRLER HEYETİ

Prost planı 2. Dünyasavaşı sonrasında İstanbul nüfusunun hızlı artması karşısında büyümeyen bir kentin planı olarak hazırlandığı için, birdenbire yetersiz kalmıştır. 1950 yılının sonunda Prost'un İstanbul'dan ayrılmasından sonra hazırlanmış olan planların kent bünyesine uygunluğu veya yürürlükten kalkmasına karar vermek üzere Belediye Meclisi'nce bir revizyon komisyonu kurulmuştur.
Revizyon Kurulu Üyeleri: Kemal Ahmet Aru, Cevat Erbel, Mithat Yenen, Mükbil Gündoğan, Muhittin Güven, Mehmet Ali Handan, Behçet Ünsal, Faruk Akçer, Ertuğrul Menteşe, Seyfi Arkan Komisyon altı ay çalışmış ve hazırlanan rapor Bayındırlık Bakanlığı tarafından da onaylanmıştır.

BEYOĞLU CİHETİ NAZIM PLAN TADİLATLARI

16 Ekim 1953
İstanbul Belediye Meclisi Onayı
17 Şubat 1954
Bakanlık Onayı

- Planlama sahası iki katına çıkarılmıştır.
- Haliç sanayisi önerileri Kasımpaşa-Kağıthane Sahil Bandında Hıfzıssıhha Talimatlarındaki sınıflandırma esasına göre geliştirilmiştir.
- Mecidiyeköy-Şişli ile Mecidiyeköy-Levent-Bomonti hatlarında sanayi ve kentsel gelişim planlanmıştır.
- Salıpazarı Limanı için Bakanlık tarafından önerilen planlar Nazım Plana olduğu gibi işlenmiştir.
- 480 ha yeni konut alanı önerisi planlanmıştır.
- Kuruçeşme Kömür Sahası'nın Halıcıoğlu'na taşınması planlanmıştır.
- Haliç' iki yeni köprü önerisi yapılmış ve Boğaziçi Köprü Geçişi için temel ulaşım prensipleri tanımlanmıştır.
- Taksim-Karaköy arası Tünel ve Viyadük önerileri iptal edilmiştir.

İSTANBUL SANAYİ BÖLGELERİ PLANI

31 Mart 1955:
İstanbul Belediye Meclisi Onayı
28 Mayıs 1955:
Bakanlık Onayı

- Beyoğlu Ciheti Nazım Planı'nın sanayi önerileri, Bomonti hariç, kabul edilmektedir.
- Topkapı-Haznedar sanayi önerisi kabul edilmektedir.
- Boğaziçi'nde Paşabahçe ve İstinye sanayi önerisi kabul edilmektedir.
- Yedikule sanayi önerisi kabul edilmektedir.
- Tuzla ve Pendik'te büyük sanayi ve serbest bölge önerisi kabul edilmektedir.
- Suriçi sanayi önerileri onaylanmamıştır.
- Haliç sahilleri sanayi önerileri onaylanmamıştır.
- Beyoğlu'ndan sanayinin çıkarılması önerileri onaylanmamıştır.

ADNAN MENDERES DÖNEMİ UYGULAMALAR

1956 yılında 6785 sayılı yeni İmar Yasası ve 6830 sayılı yeni İstimlâk Yasası TBMM'den geçmiştir. Aynı günlerde dönemin Başbakanı Adnan Menderes İstanbul'da bir imar operasyonu da başlatmıştır.

Toplam Maliyet:
1 Milyar TL

İSTİMLAK (Kamulaştırma) Harcamaları Toplamı:
627 Milyon TL

1956: 91 Milyon TL
1957: 236 Milyon TL
1958: 136 Milyon TL
1959: 119 Milyon TL
1960: 45 Milyon TL

İstimlak Edilen Bina Sayısı:
7289 (3 yılda)

Ana Aktörler

1. Karayolları Genel Müdürlüğü
2. İstanbul Belediyesi İmar Müdürlüğü
3. Hans Högg (1957-1960)
4. İller Bankası İstanbul İmar ve Planlama Müdürlüğü (1957-)

SURİÇİ TARİHİ YARIMADA

Londra Asfaltı:
Küçükçekmece-Topkapı Yolu 6 m.'den 50 m.ye genişletilerek yeniden düzenlenmiştir.

Havalimanı-Yeşilköy-Florya Bağlantıları yapılmıştır.

Vatan Caddesi:
Bayrampaşa Vadisi-Aksaray Arası 60m genişliğinde düzenlenmiştir.

Millet Caddesi:
Londra Asfaltı'nın Suriçi bölümü yapılmıştır.

Ordu Caddesi:
Laleli-Beyazıt Meydanı Arası açılmıştır.
Koska Kavşağı kaldırılmıştır
Aksaray Meydanı seviyesi +1 m yükseltilmiştir
Beyazıt Meydanı seviyesi -1 m düşürülmüştür.

Yeniçeri Caddesi:
Beyazıt Meydanı-Çemberlitaş arası açılmıştır.

Ankara Caddesi:
Divanyolu-Sirkeci arası bağlantı sağlanmıştır.

Fevzipaşa Caddesi:
Edirnekapı-Saraçhane-Beyazıt arası bağlantı 30m genişliğinde Sağlanmıştır.

Aksaray-Yenikapı Yolu:
Atatürk Bulvarı Saraçhane'den Yenikapı'ya kadar uzatılarak Tarihi Yarımada Haliç ve Marmara Sahilleri arası bağlantı sağlanmıştır.

Eminönü-Unkapanı Yolu:
50 mt genişliğinde yol açılmıştır.

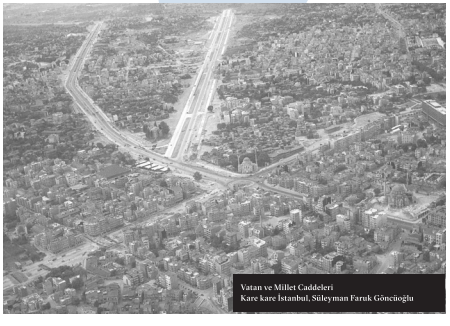

Vatan ve Millet Caddeleri
Kare kare İstanbul, Süleyman Faruk Göncüoğlu

Aksaray Meydanı düzenlemesi
Kare kare İstanbul, Süleyman Faruk Göncüoğlu

Aksaray-Yenikapı bağlantısı
Kare kare İstanbul, Süleyman Faruk Göncüoğlu

ADNAN MENDERES DÖNEMİ UYGULAMALAR

BEYOĞLU CİHETİ

- Perşembe Pazarı-Azapkapı Yolu açılmıştır.
- Tophane-Fındıklı-Kabataş Bağlantısı sağlanmıştır.
- Taksim-Şişli Yol genişletilmesi yapılmıştır.
- Barbaros Bulvarı: Beşiktaş-Zincirlikuyu arası açılmıştır.
- Beşiktaş Meydanı düzenlenmiştir.

Tophane-Fındıklı-Kabataş bağlantısı

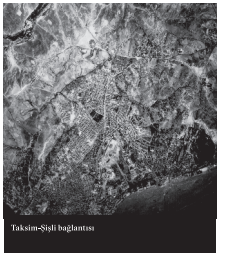

Taksim-Şişli bağlantısı

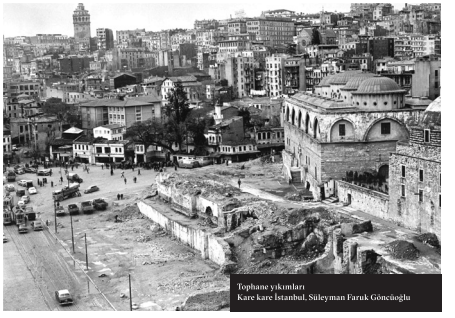

Tophane yıkımları
Kare kare İstanbul, Süleyman Faruk Gönciioğlu

ANADOLU YAKASI

- Haydarpaşa-Pendik Devlet Yolu:
  23,5 m'den 34 m'ye genişletilmiştir.
- Kurbağlıdere-Bağdat Caddesi açılmıştır.
- Haydarpaşa Limanı tevsi edilmiştir.

BOĞAZİÇİ BAĞLANTILARI

- Hacıosman-Tarabya Yolu açılmıştır.
- Hacıosman-Kefeliköy-Büyükdere Yolu açılmıştır.
- Boğaziçi Sahilleri sadece sahilden değil iç kesimlerden de erişilir hale gelmiştir.

Haydarpaşa Limanı
www.eskiistanbul.net

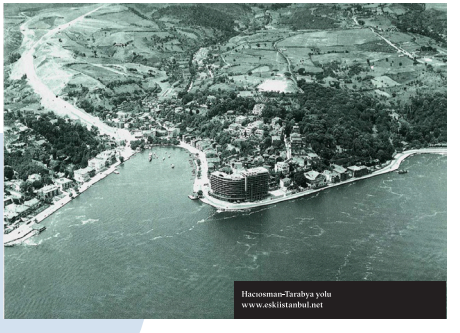

Hacıosman-Tarabya yolu
www.eskiistanbul.net

BÜYÜYEN İSTANBUL İÇİN BÜYÜK PLANLAR VE PLANLAMALAR

1960 ● 1984

ARKA PLAN

KURUM VE ORGANİZASYONLAR

1957-1960
İLLER BANKASI İSTANBUL İMAR MÜDÜRLÜĞÜ

1957 yılında kurulan Büro 1960 yılı Geçit Devri Nazım Plan Önerisini hazırlamıştır. 1960 yılında İmar ve İskan Bakanlığı İstanbul Bölge Planlama Bürosu kurulmasıyla kapatılmıştır.

1960-1966
İSTANBUL BÖLGE PLANLAMA BÜROSU

İmar İskân Bakanlığı'na bağlı olarak 1960 yılında kurulmuş ve 1963 yılında Doğu Marmara Ön Planı'nı hazırlamıştır. 1966 yılında Büyük İstanbul Nazım Plan Bürosu'nun kurulmasıyla kapanmıştır.

1961
İSTANBUL İMAR VE PLANLAMA MÜDÜRLÜĞÜ

1961 yılında İstanbul Belediyesi'nde kurulmuş ve Nazım Planlar üretmeyi amaçlamıştır. Daha önce 1930'da kurulan İmar Müdürlüğü'nden sonra İstanbul Belediyesi'nde ikinci planlama birimi oluşmuştur.

1964
İSTANBUL ESKİ ESERLER MÜDÜRLÜĞÜ

1951 yılında başlayan koruma esaslı düzenlemeleri takip ederek Suriçi Nazım İmar Planı 1964 yılında onaylanmış, İstanbul Belediyesi'nde Eski Eserler Müdürlüğü kurulmuştur.

1966-1984
BÜYÜK İSTANBUL NAZIM PLAN BÜROSU

İller Bankası İstanbul İmar Müdürlüğü ile İstanbul Bölge Planlama Bürosu kapanarak İmar ve İskan Bakanlığı'na bağlı olarak 1966 yılında Mithat Yenen yönetiminde kurulmuştur. 1974 yılında Turgut Cansever, 1975 yılında Hande Suher, ardından Kutlu Güzelsu başkanlık etmiştir.
Büro, Ankara ve İzmir Nazım Plan Büroları'yla beraber Türkiye'de şehircilik alanında öncül çalışmaların örneklerini üretmiştir. 1984 yılında 3030 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Kanunu sonrasında İstanbul Anakent Belediyesi'ne bağlanarak günümüzde Şehir Planlama Müdürlüğü'nün altyapısını oluşturmuştur.

1972-1980
İLLER BANKASI İSTANBUL MÜCAVİR BELEDİYELER İMAR PLANLAMA BÜROSU

İller Bankası ile İmar ve İskan Bakanlığı arasında yapılan protokolle İstanbul'da özellikle kentin büyüme sahalarında mevcut belediyelerin imar süreçlerinin denetimi ve düzenlenmesini sağlamak üzere Cevat Erbel yönetiminde kurulmuştur.
Büro özellikle İstanbul'un batısındaki çeper yerleşimlerin planlarının temininde rol alarak, plan çalışmalarını yüklenecek plancı ve ofislerin işverenliği ve kontrolörlüğü işlevlerinde etkili olmuştur. Sağmalcılar, Esenler, Kocasinan, Yenibosna ve Kemerburgaz gelişimlerinin planlamaları başlatılmıştır.

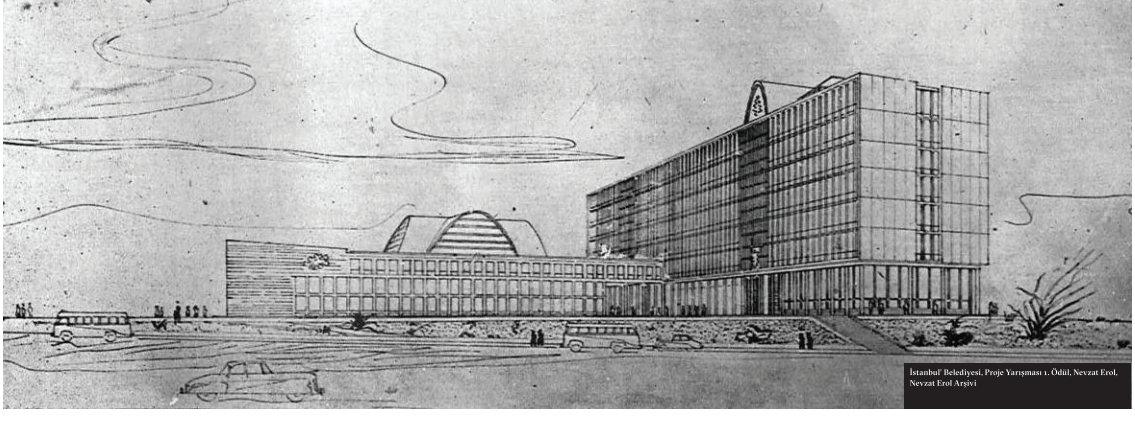

İstanbul Belediyesi, Proje Yarışması 1. Ödül, Nevzat Erol, Nevzat Erol Arşivi

GEÇİT DEVRİ NAZIM PLANI ÖNERİSİ 1960

1957 yılında Almanya'dan planlama uzmanı Hogg çağırılmıştır. Hogg'ün çalışmalarının kamuoyundaki plansızlık tartışmalarını önleyememesi üzerine 1958 yılında İller bankasınca İstanbul İmar ve Planlama Müdürlüğü kurulmuştur. Ünlü İtalyan plancısı Luigi Piccinato'nun yönlendiriciliğinde "Geçiş Devresi Nazım Planı" hazırlanmıştır. Piccinato, İstanbul'un sanayi şehri olarak gelişmesi yerine idari, kültürel, ticari ve ekonomik merkez olarak gelişmesini öngören bir plan amaçlamıştır. 1959 yılında İstanbul İmar ve Planlama Müdürlüğü'nün ve bu müdürlükçe üretilen çalışmaların denetimi ve uygulamaya dönüşmesinin sağlanması için bir idari heyet oluşturulmuştur.

Piccinato bu heyetin danışmanı olarak görev yapmıştır. Kent mücavir sahalarını da kapsayarak ayrıntılı ve bütüne dönük araştırmalar yapılmış ve 1960 senesinde 1/10000 ölçekli bir nazım plan hazırlanmıştır. Bu plan, metropoliten alanının bütününü içeren ve imar planları ölçeğine uygun bir haritanın bulunmaması nedeniyle onanmamıştır.

PLANIN ANA HEDEFİ

İçe dönük kent makroformu dışa açılacaktır.

Bölgesel ve metropoliten ölçekte planlama yapılacaktır.

Boğaziçi ve Haliç sahil yolları genişletilmesi yapılmayacaktır.

H. Prost'un planlamasıyla başlayan sonrasında Adnan Menderes'in yönetimindeki uygulamalarla devam eden yol genişletmeleri Boğaziçi ve Haliç kıyılarında yapılmayacaktır. Boğaziçi ve Haliç'in sahil özellikleri korunacaktır.

PLANIN SANAYİ KARARLARI

1.İstanbul sanayisinin İzmit, Gemlik ve Bandırma'ya taşınması,
2. Alibeyköy Vadisi'nin sanayiden arındırılması,
3. Eyüp-Edirne Asfaltı arasındaki sanayinin yerinde devam etmesi,
4. Büyük sanayinin Bostancı'nın doğusuna taşınması ve sanayi bölgelerinin kurulması

PLANIN LİMAN SAHASI KARARLARI

1. İstanbul'un liman ihtiyacı bölgesel ölçekte ele alınmalı, İzmit, Gemlik, Tekirdağ Limanları ivedilikle yapılmalıdır.
2. Salıpazarı Limanı İstanbul'un ana yolcu limanı olmalıdır.
3. İstanbul Limanı Kazlıçeşme-Bakırköy arasında gelişmelidir.

İLLER BANKASI İSTANBUL İMAR MÜDÜRLÜĞÜ

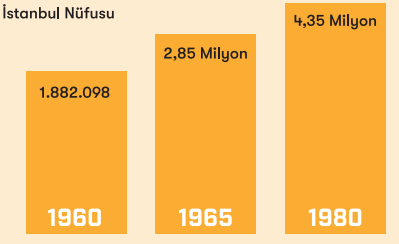

Planın Nüfus Öngörüsü	3 Milyon Kişi
Planlamada Esas Alınan Nüfus Büyüklüğü	2,5 Milyon Kişi
Planlama Alanı	300 km²

DOĞU MARMARA PLANLAMASI VE İSTANBUL İÇİN GERÇEKLEŞEN ÇALIŞMALAR

İMAR İSKAN BAKANLIĞI

DOĞU MARMARA PLANLAMASI İÇİN GERÇEKLEŞEN ÇALIŞMALAR

- İstanbul, Kocaeli, Sakarya ve Bursa Doğu Marmara Planlaması kapsamına alınmıştır.
- Çanakkale ve Balıkesir Güney Batı Marmara Planlaması kapsamına alınmıştır.
- 14 Kasım 1963 tarihinde Mili Güvenlik Kurulu, İstanbul'da sanayinin yoğunlaşmasının önüne geçilmesi ve genel bir
- Sanayi Planının hazırlanması talebinde bulunmuştur.
- 1963 yılında Doğu Marmara Ön Planı Marmara Bölge Planlama Bürosu tarafından tamamlanmıştır.
- 1960 yılında 1.88 Milyon olan İstanbul nüfusunun 20 yıl içinde 2 Milyon artacağı öngörülmektedir.
- İstanbul'un gelecek 20 yıllık kentsel büyüme sürecinde 1980 yılında nüfusun 5 Milyon kişi olacağı düşünülerek arazi kullanım planlaması yapılmıştır.

İSTANBUL İÇİN GERÇEKLEŞEN ÇALIŞMALAR

- H. Prost'un görevinin bittiği 1950 yılından sonra Müşavirler Heyeti'nce tadilatı tamamlanamayan Suriçi Nazım İmar Planı 1964 yılında tamamlanmıştır. İstanbul Belediyesi'nde Alparslan Koyunlu yönetiminde Eski Eserler Müdürlüğü kurulmuştur.
- Suriçi Nazım İmar Planı, sırasıyla 1939 tarihli İstanbul Ciheti Planı, 1942 tarihli Topkapı-Edirnekapı Planı, 1944 tarihli Yedikule-Silivrikapı Planı ile 1944 tarihli Haliç Planının yerine geçmiştir.
- 1964 yılında İstanbul Geneli Kat Nizamları Planı yapılmıştır.
- 14 Kasım 1963 tarihinde Milli Güvenlik Konseyince hazırlanması talep edilen İstanbul Sanayi Planı İstanbul Belediyesi Meclisi tarafından 27 Ekim 1965 tarihinde onaylanmıştır.

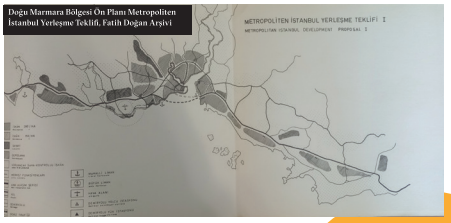

Doğu Marmara Bölgesi Ön Planı Metropoliten İstanbul Yerleşme Teklifi, Fatih Doğan Arşivi

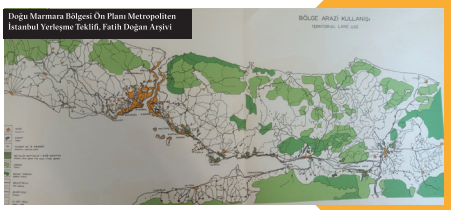

Doğu Marmara Bölgesi Ön Planı Metropoliten İstanbul Yerleşme Teklifi, Fatih Doğan Arşivi

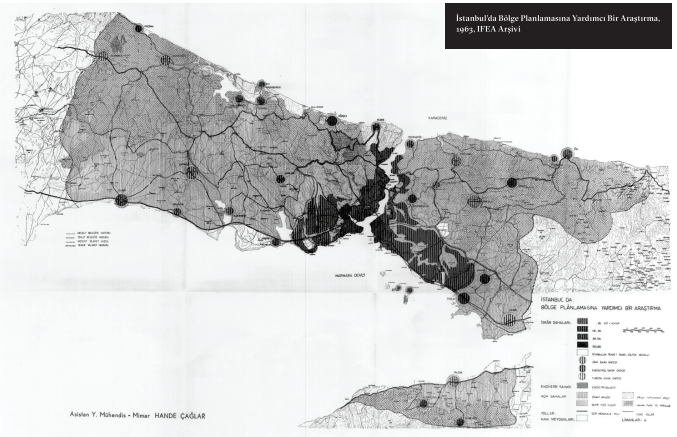

İstanbul'da Bölge Planlamasına Yardımcı Bir Araştırma, 1963, IPEA Arşivi

BİNPB
BÜYÜK İSTANBUL NAZIM PLAN BÜROSU
1966-1984

20 Temmuz 1965 tarih 4970 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla İmar İskan Bakanlığı'na bağlı Büyük İstanbul Nazım Plan Bürosu Mithat Yenen Yönetiminde 1966 yılında kurulmuştur.
Büronun finansmanı İller Bankası aracılığıyla karşılanmıştır.

Bakanlığa bağlı Marmara Bölge Planlama Bürosu çalışanları Büyük İstanbul Nazım Plan Bürosu'nda görevlendirilmiştir.

Luigi Piccinato Büyük İstanbul Nazım Plan Bürosu'na danışmanlık yaparak Türkiye ve İstanbul'daki planlama süreçlerine katkı vermiştir.

1966-1968
arasında İstanbul Belediyesi'ne ilave olarak 28 Belediye, 156 Köy İdaresi ve 66 Muhtarlıkla 115 adet protokol yapılmıştır.
1968 yılına kadar harita ve hava fotoğrafları temini yapılarak İstanbul Gelişim Seçenekleri/Senaryoları üretilmiştir.

1969-1971
yılları arasında

- Sanayi-İşgücü-Yerleşme Etüdü
- Nüfus-Demografi Etüdü
- Altyapı-Sosyal Donanım Etüdü
- Ulaşım Etüdü
- Turizm-Rekreasyon Etüdü

yapılmıştır.

1971
- **1/25 000 ÖLÇEKLİ BÜYÜK İSTANBUL NAZIM PLAN ŞEMASI**
- **BÜYÜK İSTANBUL NAZIM PLAN RAPORU ÜRETİLMİŞTİR**

24 Mart 1971 tarihinde (12 Mart Askeri Müdahaleden 12 gün sonra) sunulan plan, 20-24 Ağustos 1971 tarihlerinde bir komisyon tarafından teknik ve bilimsel incelemeye konu edilmiştir.

1971 yılında onaylanmayan plan 1973 yılında onaylanmıştır.

1973 DÜNYA BANKASI İSTANBUL ŞEHİRSEL GELİŞİM PROJESİ BAŞLAMIŞTIR

2,3 Milyon Dolar Bütçeli DÜNYA BANKASI İSTANBUL ŞEHİRSEL GELİŞİM PROJESİ başlamıştır. 1980 yılına kadar süren projede 1,6 Milyon Dolar harcama yapılmıştır.

1976 BÜYÜK İSTANBUL NAZIM PLANI REVİZYONA KONU OLMUŞTUR

1971 yılında hazırlanan ve 1973 yılında kesin onaması yapılan 1/25 000 ölçekli Büyük İstanbul Nazım Planı revizyona konu olmuştur.

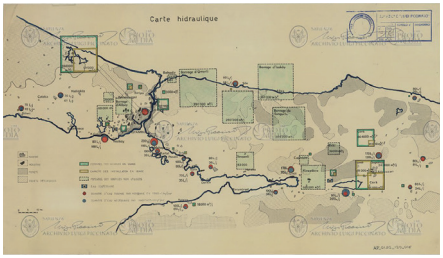

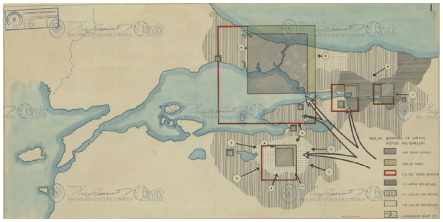

İstanbul Planlama Çalışmaları, Luigi Piccinato Arşivi

1971 YILI 1/25 000 ÖLÇEKLİ BÜYÜK İSTANBUL NAZIM PLANI 1990 YILI ÖNERİLERİ

1. Üretilen plan, Dünya Bankası tarafından mali ve teknik yardımla yürütülecek İstanbul Şehirsel Gelişim Projesi için çerçeve niteliğinde olup, başta kentsel altyapı projelerinin finansmanını sağlamak üzere Dünya Bankası desteğinin sağlanmasında önemli bir rol üstlenmiştir.

Dünya Bankası'yla bu amaçla 30 Haziran 1972 tarihinde 2,3 Milyon Dolar büyüklüğünde kredi anlaşması yapılmıştır.

2. 1960 yılı öncesi planlama süreçlerinde Küçükçekmece-Tuzla arası olan Metropoliten Alan, İstanbul İli ve Gebze İlçesi'ni de kapsayacak şekilde genişletilmiş ve 6400 km2'lik bir alana ulaşmıştır.

3. İstanbul'un metropoliten alanında doğu-batı arası doğrusal gelişim modeli izlenmesi ve doğu-batı arasında hız yolları sisteminin oluşturulması amaçlanmıştır.

4. İstanbul'da sahil yolları gelişiminin önlenmesi, deniz ve kıyı etkileşimini kesintiye uğratacak hızlı yol uygulamalarından kaçınılması amaçlanmıştır.

5. 1990 yılında İstanbul'un nüfusu 5,5 Milyon olması, doğu yakasında işgücü ve nüfus payının arttırılması hedeflenmiştir. 1965 yılında %77,7 olan Batı Yakası nüfus payının 1990 yılında %67 olması, 1965 yılında %22,3 olan Anadolu Yakası nüfus payının 1990 yılında %33 olması önerilmiştir.

6. 1965 yılı Sanayi Planı'nda öngörülen 1040,5 ha sanayi alanlarına 1971 yılı Nazım Planı ilave 875 ha Avrupa Yakası'nda 742 ha Anadolu Yakası'nda, toplam 1617 ha yeni sanayi alanı önerilmiştir. Böylelikle İstanbul genelinde 1990 yılına kadar planlanan toplam sanayi alanı 2657 ha büyüklüğüne ulaşmıştır.

7. Esenler, Bağcılar, Güngören, Kocasinan, Kirazlı, Mahmutbey, Yenibosna, Safraköy, Halkalı, Eşkinoz, Firizköy, Ümraniye, Tuzla ve Gebze'de yeni konut alanları önerilmiştir.

8. İstanbul'un Ana Garı ve Limanının Zeytinburnu'nda olması hedeflenmiştir. Halkalı'da yeni bir gar yapılması öngörülmüştür.

9. Tarihi merkez ve merkezi iş alanları çevresinde kümelenen nakliyecilerin, demircilerin, haller ve otogarların kent çeperinde yeni ihtisaslaşmış yerleşkelere taşınması amaçlanmıştır.

Haliç'teki Hal ve Nakliyeciler ile Kum ve Çakıl depolarının Zeytinburnu'na taşınması; Beyoğlu Hali'nin ise Levent'e taşınması önerilmiştir.

10. Ayazağa ve Avcılar'da üniversite gelişimlerinin olması önerilmiştir.

11. Fethipaşa, Vahdettin ve Bebek Koruları'nın halka açılması önerilmiştir.

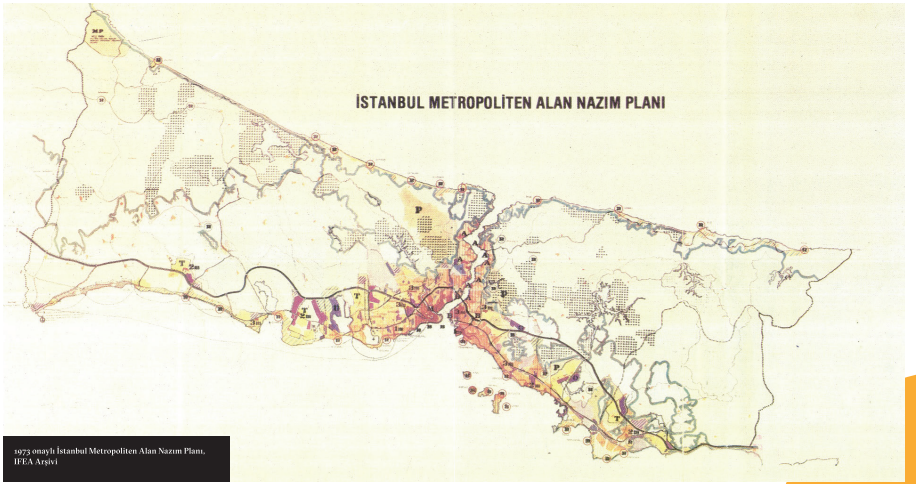

1973 onaylı İstanbul Metropoliten Alan Nazım Planı, İFEA Arşivi

BOĞAZİÇİ PLANLAMASI

1973

1957 yılında kurulan Büro 1960 yılı Geçit Devri Nazım Plan Önerisini hazırlamıştır. 1960 yılında İmar ve İskan Bakanlığı İstanbul Bölge Planlama Bürosu kurulmasıyla kapatılmıştır.

1975

Boğaziçi resmi olarak Doğal ve Tarihi Sit Alanı ilan edilmiş ve Koruma Planı yapılmıştır. Plan 1977'de resmen onaylanmıştır.

1976

Boğaziçi Doğal ve Tarihi Sit Alanı sahası yeniden düzenlenmiş ve genişletilmiştir.

1983

16 Mart 1983 tarihli 2805 sayılı "İmar Affı" amaçlı düzenleme Boğaziçi'ni kapsam dışı tutmuştur.

22 Temmuz 1983 yılında hazırlanan Boğaziçi Nazım Planı'nın ardında 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu 4 ay sonra yürürlüğe girmiştir.

Boğaziçi Kanunun yürürlüğe girmesinin ardından 3 yılda 1986 yılına kadar Boğaziçi Öngörünüm Bölgesinde yaklaşık 1000 kadar yapının bulunduğu parsellerde ifrazlar gerçekleşmiştir.

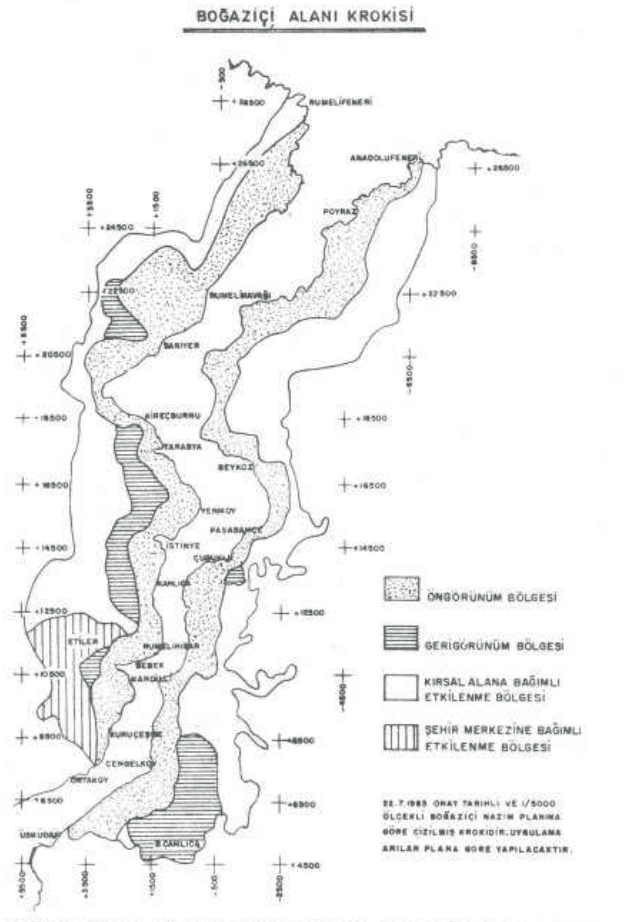

Boğaziçi Öngörünüm Bölgesi Krokisi

HALİÇ PLANLAMASI

1975

Bayındırlık Bakanlığı ile Boğaziçi Üniversitesi arasında protokol yapılarak Haliç'in temizlenmesi ve kirletici unsurlardan arındırılması amacıyla üç aşamalı bir çalışma planlanmıştır.

Buna göre,

1. Aşama: Haliçte Kirlenmenin Durdurulması
2. Aşama: 1/5000 ölçekli Plan Yapılması
3. Aşama: Uygulama İlkelerinin Takip Edilmesi

1981

Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı talimatıyla İstanbul Valiliği'nde Üst Koordinasyon Kurulu oluşturulmuştur.

1983

22 Haziran 1983 tarihinde 1/5000 ölçekli plan İstanbul Belediyesi, Büyük İstanbul Nazım Plan Bürosu ile Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanarak İmar ve İskân Bakanlığı'na iletilmiştir.

1984

1/5000 ölçekli plan İstanbul Belediyesi'nce onaylanmıştır.

1985

Planın Beyoğlu kesimi için revizyon yapılmıştır.

TEMEL SORUNLAR VE SÜREÇLER

İMAR AFLARI

6 Mayıs 1976 tarihinde 1 Mart 1976 tarihine kadar yapılmış gecekondulara yasal statü sağlanmıştır.

İstanbul'un kentsel büyüme sahası içinde belde belediyelerin yönetimindeki alanlarda imar uygulamaları denetim altına alınmak istenmiş, mücavir sahalarda imar planlarına dayanmayan parselasyonların engellenmesi ve yasaklanması hedeflenmiştir.
1965 yılı sonrasında İstanbul'un çeperlerinde çoğalan hisseli mülkiyet satışlarının çoğalmasının neticesinde 16 Mart 1983 tarihli 2805 sayılı Yasa kapsamında imar affına tabi tutulan hisseli mülkiyet sahası toplamda 9288 ha'a ulaşmıştır.

2805 sayılı Yasayla İmar Affına konu olan bu sahaların 3588 ha'ı Avrupa Yakası'nda,5700 ha'ı Anadolu Yakası'nda yer almaktadır.

2805 sayılı Yasa, hisseli arsa ve arazilerde "imar affının" olması için bu alanların İslah Planlarının yapılmasını şart koşmuştur.

GECEKONDU ALANLARININ YENİDEN DÜZENLENMESİ

1950 yılında 8315 adet olan gecekondu sayısının, 1963 yılında 120 000, 1972 yılında 195 000, 1982 yılında 208 000 olduğu tespit edilmektedir.

1966 yılında yürürlüğe giren 775 sayılı Gecekondu Kanunu'nun İstanbul'daki uygulamalarında 1966-1970 arasında

- 127 adet ıslah alanı
- 20 adet tasfiye alanı
- 35 adet önleme bölgesi ilan edilmiştir.

Gecekondu Önleme Bölgeri	1970	1982	Eklenen Alanlar
Avrupa Yakası	10 Adet	19 Adet	Ortaköy Alibeyköy Kemerburgaz Okmeydanı Avcılar
Alan Büyüklüğü	320 ha	518 ha	
Anadolu Yakası	23 Adet	34 Adet	Kartal Rahmanlar Yakacık Soğanlık Samandıra Dolayoba
Alan Büyüklüğü	538 ha	816 ha	
Toplam	33	53	
Alan Büyüklüğü	858 ha	1334 ha	

İstanbul Kat Nizamları Planı, Kat Mülkiyeti Kanunu ve Gecekondu Kanunu'yla sağlanan yasal arka plan İstanbul genelinde toplu yerleşimlerin planlanması ve uygulamasında yeterince etkili olamamıştır. Kooperatiflere arsa tahsisleri ile hanehalklarına kredi imkânlarıyla aşılmaya çalışılan konut sorunları için geniş çaplı düzenlemelerin yapılması ihtiyacı doğmuştur.

15 Haziran 1979 tarihinde Yeni Yerleşim Alanları Kararnamesi düzenlenerek toplu konut uygulamaları için öncül adımlar atılmış, 28 Kasım 1979 tarihinde Yeni Yerleşimler Fonu oluşturulmuştur.

Bu düzenlemeler 10 Temmuz 1981 tarihli 2847 sayılı ve 02 Mart 1984 tarihli 2985 sayılı Toplu Konut Yasalarına temel olmuştur.

1979 Yeni Yerleşmeler Kararnamesi Halkalı'da 871 ha alanda 44 000 konut kapasiteli proje alanı tanımlamıştır. Bu alan 1981 yılı Toplu Konut Yasası kapsamında kooperatiflerce geliştirilmiştir.

1981 Toplu Konut Yasası ise İstanbul'da toplam 1569 ha alana yayılan 10 Toplu Konut Alanı için 79 566 adet konutun gelişmesini öngörmüştür.

TOPLU KONUT PLANLAMASI

İstanbul'da Konut Üretimi Dinamikleri	1965-1970	1970-1975	1975-1980	1980-1985
Yıllık Nüfus Artışı	140.000	174.000	184.000	225.000
Yeni Konut İhtiyacı	31.000	38.000	41.000	50.000
Ruhsat İzinli Konut	25.000	42.000	47.000	16.600

BOĞAZİÇİ KÖPRÜSÜ VE ÇEVRE YOLLARI PLANLAMASI

1956

DE LEUW CATHER COMPANY
D.B. STEINMANN CONSULTANTS
& ENGINEERS Mühendislik Projeleri

1963

MORRISON Şirketi tarafından 1956 yılı Çalışmaları Revizyona tabi tutulmuştur.

1967

Karayolları Genel Müdürlüğü (KGM) tarafından İstanbul Çevre Yolu ve Boğaz Köprüsü Ekonomik Etüdü hazırlanmıştır.

1968

Karayolları Genel Müdürlüğü (KGM) ile DE LEUW CATHER Firması Fizibilite Çalışmaları yapmıştır.
Mühendislik projelerini ise FREEMAN, FOX AND PARTNERS tarafından yapılmıştır.

10 Temmuz 1968 tarihinde Boğaziçi Köprü Geçişi ve Çevre Yolları Mevzi İmar Planı Bakanlık tarafından onaylanmıştır.

1970

20 Ocak 1970 tarihinde köprü yapımı başlamıştır. İnşaatı HOCHTIEF A.G ile CLEAVELEND BRIDGE and ENG.CO üstlenmiştir.

1973

Boğaziçi Köprüsü 30 Ekim 1973 tarihinde hizmete girmiştir.

İKİNCİ BOĞAZİÇİ KÖPRÜSÜ

1976

Boğaziçi'nin ikinci köprü geçişi ve çevre yollarının fizibilite etüdü, Freeman Fox and Partners, BOTEK A.Ş., Per Hail Associates ve FENCO Consultants tarafından yapılmıştır.

Yapılan çalışmalar Anadolu Yakası'nın İstanbul'daki Nüfus ağırlığının %33, istihdam payının %26, çalışan nüfusunun toplam nüfustaki payının %40'a ulaşacağını belirtmiştir.

SÜLEYMANİYE ÇEVRESİ KORUMA İMAR PLANI SÜRECİ

1977

8 Mayıs 1977 tarihinde Süleymaniye Çevresi Anıtlar Kurulu kararıyla en önemli tarihi sit alanı olarak ilan edilmiştir.

1980

10 Mayıs 1980 tarihinde 1/500 ölçekli Süleymaniye Çevresi Koruma Planı yapılmış, 09 Mart 1981 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

1982

Süleymaniye Koruma Alanı İşlev Planlaması ve Bina Karakterleri Tanımlanması Çalışması yapılmıştır.

TERSANE ALANLARI PLANLAMASI

1969

yılında Bakanlar Kurulu Kararıyla Tuzla-Aydınlı Bölgesi Tersane Alanı ilan edilmiştir. Nazım Plan Bürosu bu düzenlemeye karşı çıkarak bu alanın gelecekte 50 000 nüfusun yararlanabileceği tek rekreasyon alanı olması nedeniyle karara tepki göstermiştir.

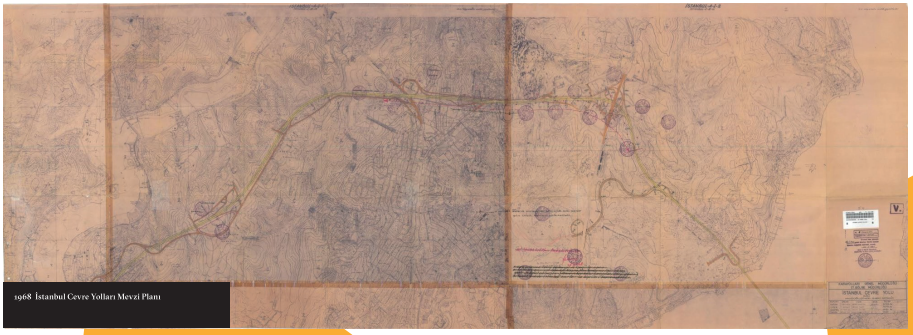

1968 İstanbul Çevre Yolları Mevzi Planı

DÜNYA BANKASI İSTANBUL ŞEHİRSEL GELİŞİM PROJESİ

PROJENİN AMACI

1. Büyük İstanbul Nazım Plan Bürosu'nun geliştirdiği planların kısa vadede program ve projelerinin hazırlanmasını sağlamak

2. Boğaziçi Köprüsü'nün hizmete girmesi sonrasında Anadolu Yakası'ndaki gelişmelere rehber olmak

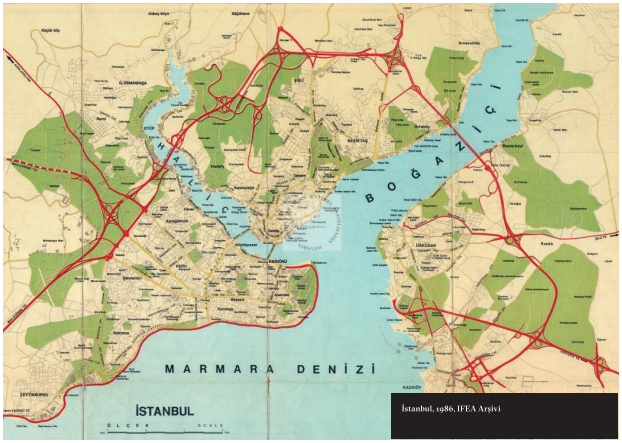

İstanbul, 1986, IFEA Arşivi

İstanbul, 1970 yılı Hava Fotoğrafı,
İBB Şehir Planlama Müdürlüğü

PROJENİN HEDEFİ

1. 1995 yılı Arazi Kullanım Modellerinin Geliştirilmesi
2. Ekonomik Değerlendirmeler Yapılması
3. Kurumsal Yapılanma Alanlarının Saptanması
4. Öncelikli Kentsel Müdahale Alanlarının Belirlenmesi
5. Kentsel Gelişme Projeleri Üretmek

Projenin Bileşenleri

1. Genel Danışmanlık
2. Proje Hazırlama Grupları
   - Gecekondu Programları Geliştirilmesi
   - Gecekondu Önleme ile Gecekondu Islah Bölgelerindeki uygulamalar için standart ve kriterlerin belirlenmesi
   - İstanbul Halinin Yer Değişimi
   - Pissu ve Kanalizasyon Suları Altyapı Projesi
   - Trafik Mühendisliği ile Ulaşım-Arazi Kullanım Modellemesi Projesi

Projede Yer Alan Müşavirler:

1. Kentsel Gelişim Projeleri:
   Colin Buchanan and Partners (Londra)
   Institute of Public Administration (New York)
2. Ulaşım:
   Jamicson Mckayt Partners
3. Halin Taşınması
   SCET International

BÜYÜK İSTANBUL NAZIM PLANI
1976 YILI REVİZYONU
1995 YILI ÖNERİLERİ

PLANIN REVİZYON GEREKÇELERİ

* Büronun Batı Yakası ağırlıklı ve Göller Arası nüfus yoğunlaştırma önerilerinin eleştirilere konu olması,
* 1975 Nüfus Sayımının sürdürülen planlama senaryosuna uymayan yeni eğilimler ortaya koyması,
* Göller Arası bölgenin jeolojik olarak sakıncalar taşıması,

HEDEFLER

1. 1995 yılı İstanbul Nüfusunun asgari 6,7 Milyon, azami 9,2 Milyon olacağı öngörülmüştür. (Gerçekleşen:8,5 Milyon)
2. 1971 Plan şemasında %67 olan Batı Avrupa Yakası Nüfus dağılımı %70 olarak revize edilmiştir. Boğaziçi Köprüsü'nün açılmasından sonra ağırlığın Batı Avrupa yakasında devam edeceği senaryosu devam etmiştir.
3. 1976 yılında İkinci Boğaziçi Köprüsü için yapılan etütlerde ise Avrupa Yakası nüfus ağırlığının tekrar %67 olacağı öngörülerek köprü geçişi sayısının artacağı öngörülmüştür.
4. Nazım Planda yapılan revizyonda, ikinci köprü geçişine yönelik çalışmalar etkili olmuştur.
5. Plan şemasının ayrıntılı arazi kullanım kararları ortaya koyması yerine stratejik ilkeleri mekânsal gösterimi benimsenmiştir.

İKİNCİ KÖPRÜ GEÇİŞİ

Planın en önemli ana kararı Boğaziçi'nden ikinci köprü geçişinin Baltalimanı-Kanlıca arasında planlanmasıdır. Ayrıca bir tüp geçitle Avrupa ve Anadolu Yakaları arası demiryoluyla bağlantısı sağlanmaktadır.

LİMAN GELİŞİMİ

Salıpazarı Yük Limanı ile Kuruçeşme Liman Depolarının Turizm Limanları işlevi üstlenmesi, Zeytinburnu'nda ise Yük Limanının olması hedeflenmiştir.

KONUT GELİŞLİMİ

Pendik, Kurtköy, Tuzla, Gebze, Darıca ve Eskihisar'da yeni yerleşim alanları planlanmakta olup, Ümraniye, Dudullu, Soğanlık ve Kartal'ın yoğun yerleşim alanları olması öngörülmüştür.
Silivri, Gümüşyaka, Mimarsinan, Avcılar kıyı sahil yerleşkeleri olması (küçük harflerle), Göller Arasının ise Toplu Konut Alanları olarak geliştirilmesi öngörülmüştür.

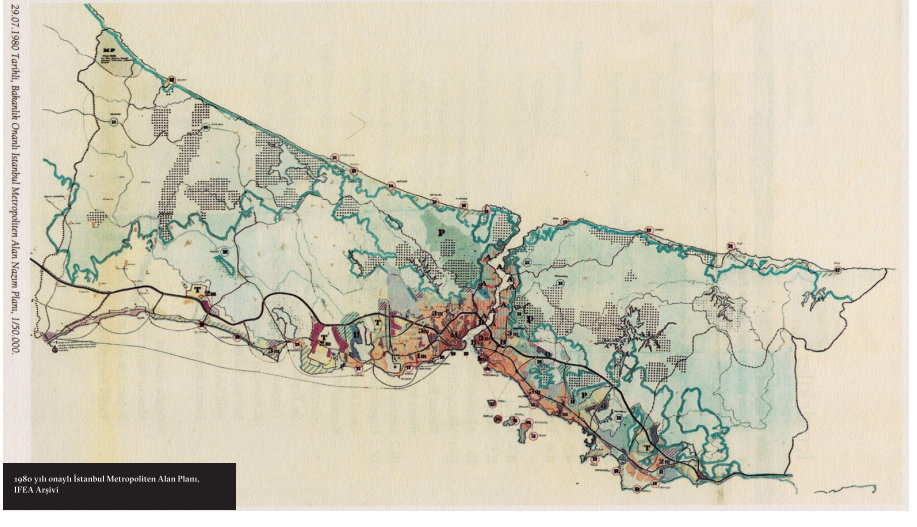

1980 yılı onaylı İstanbul Metropoliten Alan Planı, IFEA Arşivi

KÜRESEL DÜNYADA METROPOL İSTANBUL

1980 ● 2022

KÜRESEL DÜNYADA METROPOL İSTANBUL

ARKA PLAN

20. yüzyılla üç imparatorluğa başkentlik etmiş emperyal bir kent olarak giren İstanbul, yüzyıl aradan sonra dünya sahnesinde yeniden "küresel kent" olarak belirmekte ve başat ekonomik bölgeleri dünya ekonomisine bağlayan dünya kentleri arasında gösterilmektedir. Dünyadaki gelişimlere paralel olarak, 24 Ocak Turgut Özal Kararnameleri ile Türkiye'de de devletin ekonomiden geri çekildiği, küçüldüğü, özelleştirmelerin başladığı neoliberal döneme geçiş süreci başlar. Tüm dünyada neoliberal politikaların egemenliği ile küresel kentler, yeni söylemler ile yükselmektedir.

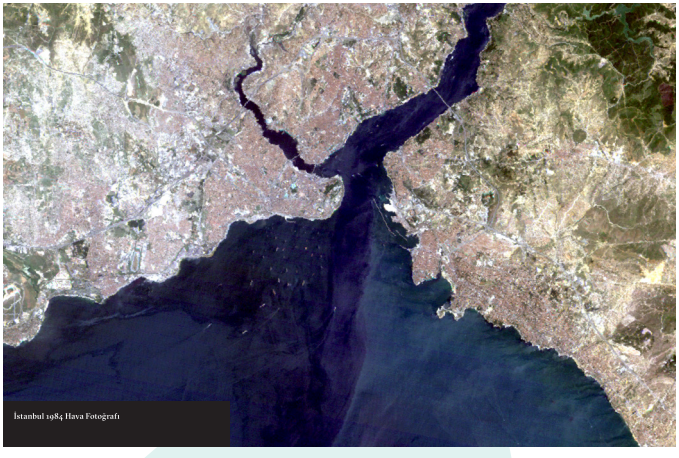

İstanbul 1984 Hava Fotoğrafı

1/50.000 Ölçekli İstanbul Metropoliten Alan Nazım Planı'nın onaylanmasından bir buçuk ay sonra 12 Eylül 1980 darbesi gerçekleşti. Nazım Plan Bürosu bu süreçte lağvedildi. Buna ek olarak "imar planlarına aykırı, ayrıcalıklı imar hakkı" sağlayan Turizm Teşvik Yasası yürürlüğe sokuldu 12 Mart 1982'de kabul edilen bu yasa ile İstanbul'daki yeşil alanları, kentsel arsaları ve tarihsel bahçeleri özel imar koşullarıyla yüksek ve yoğun yapılaşmaya açmak için hukuki dayanak oluştu. 16 Mart 1983'te yürürlüğe giren 2805 sayılı İmar Affı Yasası ile on binlerce gecekondu ve kaçak yapı meşrulaştı. Boğaziçi Planları ve Yasasıyla, Boğaz sırtları ve İstanbul'un kuzeyi imara açıldı, nazım plana aykırı olan 2. köprü ve Tem otoyolu projeleri ihale edildi.

Fatih Sultan Mehmet Köprüsü ve TEM ile yeni ulaşım projeleri, kentin kuzeyine, orman bölgelerine ve su havzalarına doğru yayılan üç-dört katlı gecekondular ve yeni kapalı siteler ile kentleşme hız kazanır. Kentsel makroformun radikal değişiminde ikinci köprü ve çevre yolları kritik rol oynar. Bu yolların uzantısında yeni yerleşimler, yüksek apartman blokları ve TOKİ (Toplu Konut İdaresi) konutları ile kentsel peyzaj değişir. Dönemin belediye başkanları (Bedrettin Dalan, Nurettin Sözen, Recep Tayyip Erdoğan, Ali Müfit Gürtuna, Kadir Topbaş) ile sivil toplum kuruluşları, Mimarlar Odası, Şehir Plancıları Odası, KİPTAŞ (Konut İmar Planlama A.Ş.), TOKİ, ulusal veya yabancı yatırımcılar, ön plandaki toplumsal aktörlerdir.

2022 yılına gelindiğinde artık 2009 planı üzerinde pek çok değişiklik yapılmıştır, Plan dışı gelişen büyük projeler (Üçüncü Havalimanı, Üçüncü Köprü, Çevre Yolları, Kanal İstanbul), kentin en değerli ekolojik varlığını ve su kaynaklarını tehdit etmekte, planın nüfus ve donatı dengesini bozmakta ve alt merkez öngörülerini geçersiz kılmaktadır.

ISLAH
İMAR PLANI

Belediye ve mücavir alan sınırları içinde veya dışında, mevzuata aykırı yapılmış yapılar, hisseli parsellerde belediye, vakıf ve il özel idareye ait araziler üzerindeki gecekonduların, dengeli, sağlıklı ve düzenli bir kentleşmeye uygun olarak dönüştürülmesini sağlamak için mevcut durum dikkate alınarak çizilen 1/1000 ölçekli imar planlarına "Islah İmar Planı" denir.

1987'den itibaren, gecekondulaşmayı ve plansız yapılaşmayı ruhsata bağlayarak kontrol altına almak üzere Islah İmar Planları uygulanmaya başlandı. Islah İmar Planları bu işlevini yerine getirmek yerine henüz gecekondulaşma olmayan bölgelerin de yapılaşmasının önünü açtı.

Cumhuriyet Gazetesi Arşivi

TURİZM
TEŞVİK KANUNU

Darbe döneminde kabul edilen 16.03.1982 tarihli 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu, ülkenin küresel sermaye ile entegrasyonunun sağlanması amacına ilişkin yürürlüğe konan, planlama alanını ilgilendiren ilk düzenlemelerden biri olarak kabul edilebilir. 1982 yılında kabul edilen yasa, bütüncül planlama ilkelerinin hiçe sayılarak parçacıl planların ve plan tadilatları ile uygulama yapılmasının önünü açan bir kanun olması dolayısıyla çokça eleştirilmiş ve yürürlüğe girdiği tarihten bugüne kadar Turizmi Teşvik Kanunu'na dayanarak yapılan pek çok uygulama kamu yararına aykırılık teşkil etmesi sebebiyle dava konusu edilmiştir. Park Otel, Süzer Plaza (Gökkafes), Swiss Otel, Conrad Otel, Tat Towers, Ataköy Turizm Merkezi (Galleria AVM, otel ve yat limanı) ve BJK Plaza Turizmi Teşvik Kanunu'na dayanarak yapılan yapılardır. (Özalp, S., Erkut, G., 2016)

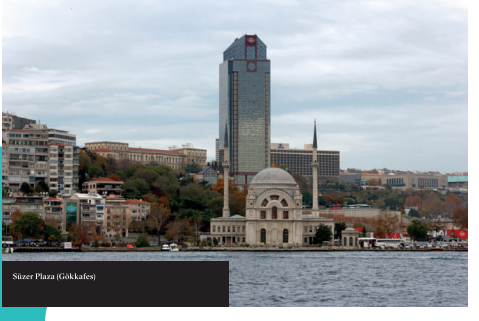

Süzer Plaza (Gökkafes)

Swiss Otel

CVK Park Otel, m.bianet.org

1994 1/50.000 ÖLÇEKLİ İSTANBUL METROPOLİTEN ALAN ALT BÖLGE NAZIM PLANI

3 ALT AMAÇ

* Çağı yakalamak için istanbul'un bilim, kültür ve sanat boyutlarını da vurgulayarak bir dünya kenti haline gelmesi,
* İstanbul'un tarihi, kültürel, doğal kaynaklarının ve kimliğinin korunarak yaşam yükseltilmesi,
* Metropoliten yapının ve ekonominin etkinliğinin artırılmasıdır.

Metropoliten Bölge:

Nüfus tahmini yapılırken "Metropoliten Nüfus ,"olarak düşünülmüştür. 17.750.000 toplam nüfus, İstanbul'un bir metropol olarak kendi dinamiği içinde çekmesi beklenen nüfustur. Bu alanın sınırları Büyükşehir Belediyesi sınırı, hatta il sınırı olarak saptanmamıştır. Gebze'deki sanayi alanı da İstanbul Metropol Alanı'nın bir parçası ya da bölgenin bir parçası olarak kabul edilmektedir. Metropoliten Bölge Tekirdağ, İstanbul, İzmit, Adapazari hatta Marmara Bölgesi olarak algılanmaktadır.

Büyük İstanbul Nazım Plan Bürosunun 3030 sayılı Yasa ile İstanbul Büyükşehir Belediyesine bağlanmasından sonra 1989 yılında yeni bir yapılanmaya gidilmiş ve 1994 Mart ayında 1/50.000 ölçekli İstanbul Büyükşehir Nazım Planı İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından onaylanmıştır.

Temel hedefi, İstanbul'un evrensel kültürel, doğal özdeğerlerinin ve tarihi kimliğinin korunarak ülke ve bölge kalkınması ile uyumlu büyüme ve gelişmesi sağlanırken, küresel ekonomik gelişme süreci ve metropoller kademelenmesi içinde yerini almasıdır.

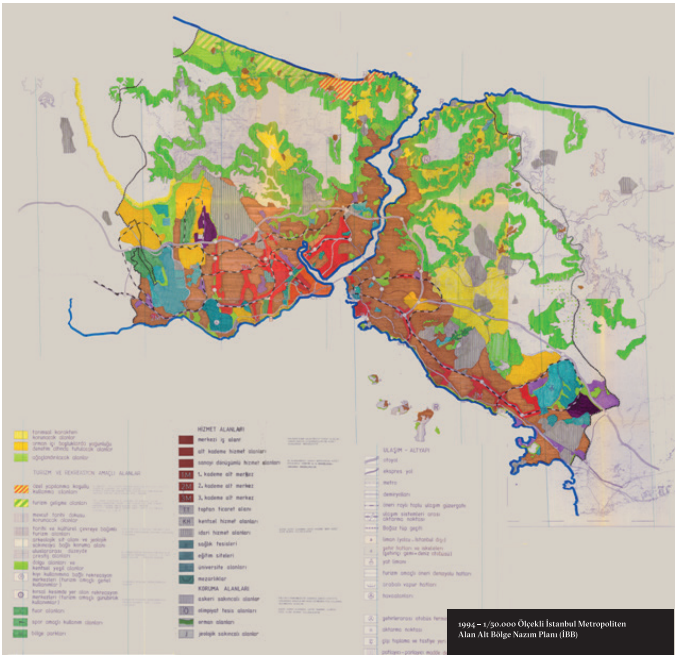

1994 – 1/50.000 Ölçekli İstanbul Metropoliten Alan Alt Bölge Nazım Planı (İBB)

1995 1/50.000 ÖLÇEKLİ İSTANBUL METROPOLİTEN ALAN ALT BÖLGE NAZIM PLANI

AMAÇ

2010 yılına kadar olan süreçte İstanbul'un evrensel düzeyde taşıdığı tarihi, kültürel, doğal özdeğerlerine sahip çıkılarak; tarihi-kültürel kimliği ile özdeş, geçmişte olduğu gibi günümüzde de bir dünya kenti statüsü kazandırmak üzere; ülke ve bölge kalkınması ile uyumlu büyümesi ve gelişmesi sağlanırken; dünyadaki ekonomik gelişme sürecinde dünya metropolleri kademelenmesi içinde yerini alarak; dünya ve bölge ülkelerinin (Ortadoğu, Balkanlar, Avrupa ve İslam Ülkeleri) ekonomik yapıları ile bütünleşen, bölgesel fırsatları iyi kullanan ve bu yapılanmada öncü rol üstlenen tarih, kültür, bilim, sanat, siyaset, ticaret, hizmet ağırlıklı bir metropoliten kent olarak koruma gelişme dengesinin kurulmasıdır.

3 TEMEL STRATEJİ

1. İhtisaslaşma Kuralı:
   Metropoliten Alan Alt Bölge bütününde özellikle yeni yerleşmelerin konut-iş ilişkilerinin rasyonel bir biçimde çözülerek planlanması ve eski dokuda sağlıklı olmayan bu ilişkilerin bir program çerçevesinde iyileştirilmesi
2. Merkezler Kademelenmesi Kuralı
   Bu kapsamda Metropoliten alan alt bölge bütününde nüfus destantralizasyonunun sağlanabilmesi için kanat çekim merkezleri önerilerek, bunların 1. derece merkezler olarak gelişmelerinin sağlanması. Kent makroformunun lineer ve belli bir kademelenme çok merkezli gelişiminin oluşturulması
3. Yoğunluk Kademelenmesi Kuralı
   İstanbul bütünü içinde yapılan analizler doğrultusunda yaşanabilir yoğunlukların merkezden dışa doğru tedricen azaltılması ve ortalamanın mutlaka düşürülmesi.

İstanbul'un 1994 yılında onaylanan İstanbul 1/50.000 ölçekli İstanbul Metropoliten Alan Alt Bölge Nazım İmar Planı'dır. 1994 yılında gerçekleştirilen yerel seçimlerin ardından 1995 yılında revize edilerek onaylanmıştır. Plan 2010 yılı hedef alınarak yapılmıştır ve hedef yıldaki nüfus projeksiyonu 13 milyondur. Bu plan da İstanbul Büyükşehir Belediyesinin bu ölçekte bir planı yapmaya yetkili olmadığı gerekçesiyle 1999 yılında iptal edilmiş ve hukuki olarak 1980 yılında hazırlanan planın yürürlükte olduğu kabul edilmiştir.

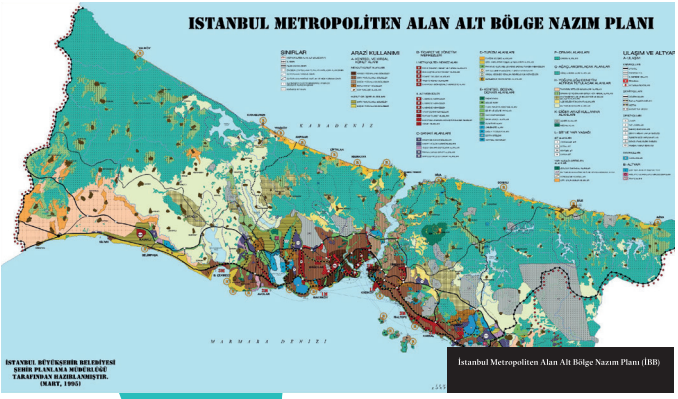

İstanbul Metropoliten Alan Alt Bölge Nazım Planı (İBB)

5366 YIPRANAN TARİHİ VE KÜLTÜREL TAŞINMAZ VARLIKLARIN YENİLENEREK KORUNMASI VE YAŞATILARAK KULLANILMASI HAKKINDA KANUN

Hükümetin değiştirdiği Yıpranan Tarihi Ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması Ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun belediyelere çok geniş bir planlama ve uygulama yetkisi tanımlanmıştır. Buna göre Tarlabaşı, Süleymaniye gibi kentsel açıdan önemli ancak harap durumdaki yerler dönüşüm bölgeleri ilan edildimiştir.

SULUKULE KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ

EYLÜL 2005

Fatih Belediyesi tarafından kentsel yenileme alanı ilan edildi.

NİSAN 2006

Proje alanı Bakanlar Kurulu kararıyla yenileme alanı ilan edildi.

TARLABAŞI KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ

ŞUBAT 2006

Proje alanı, 16.06.2005 tarih ve 5366 sayih kanuna dayanarak 20.02.2006 tarih ve 2006/10172 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile Yenileme Alanı ilan edildi.

KASIM 2007

Proje 30.11.2007 tarihinde İstanbul Yenileme Alanları Koruma Bölge Kurulu tarafından onaylandı.

OCAK 2008

9 adayı kapsayan bölge için hazırlanan projeler Beyoğlu Belediye Meclisinde 11.01.2008 tarih ve 28 sayılı karar ile oybirliği ile onaylandı.

SÜLEYMANİYE KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ

MAYIS 2006

Proje alanı Bakanlar Kurulu kararıyla yenileme alanı ilan edildi.

EYLÜL 2006

İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Fatih Belediyesi protokol imzaladı. Buna göre Süleymaniye yenileme alanı 5 adet uygulama bölgesine ayrıldı.

MAYIS 2011

Süleymaniye Yenileme Alanı Projesi içinde kalan bazı parseller için "acele kamulaştırma" kararı verildi. Karar resmi gazetede yayınlandı.

KARTAL VE KÜÇÜKÇEKMECE KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJELERİ

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Metropoliten Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi (İMP) tarafından Türkiye dışından yabancı altı mimara hazırlatılan projeler arasından, Kartal Sanayi Bölgesinde Merkezi İş Alanları Planlaması için Zaha Hadid'in, Küçükçekmece sahilinde İç Dış Kumsal Rekreasyon Alanları Planlaması için ise Ken Yeang'ın hazırladığı projeler seçildi.

KARTAL SANAYİ BÖLGESİ MERKEZİ İŞ ALANLARI PLANLAMASI 2006

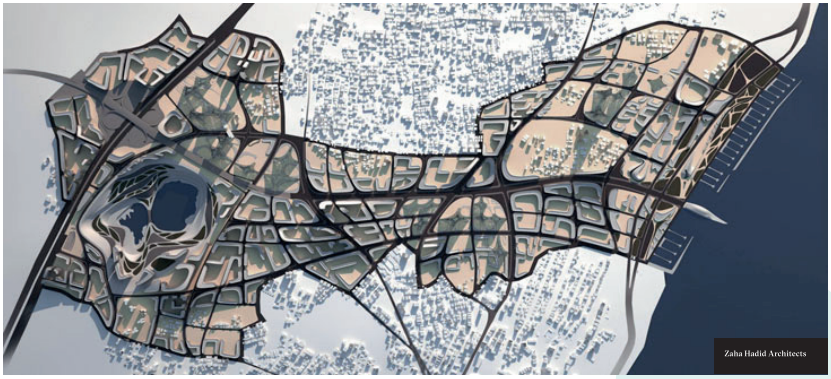

KÜÇÜKÇEKMECE KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ 2006

2009 1/100.000 ÖLÇEKLİ İSTANBUL İL ÇEVRE DÜZENİ PLANI

2006 yılı planının İptal kararının ardından İBB Şehir Planlama Müdürlüğü bünyesinde üst ölçekli plan çalışmaları yeniden başlatılmış, 1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı 2009 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Planın hedef yılı 2025'tir ve öngörülen nüfus 16 milyon olarak belirlenmiştir. Ancak plan onaylandıktan sonra planın bütüncül yapısını bozan parçacıl plan kararları yaklaşımı ile yeni proje alanları plana işlenmiştir. Buna göre, planın kentin kuzeye doğru gelişimini engelleme kararına rağmen kuzey hattında alt bölge kararının alınması, tarımsal niteliği korunacak alanlara sanayi alanı ve lojistik merkez kararı ile yeni fonksiyonların getirilmesi ve "mutlak korunması gerekli doğal alanlar"a yeni yapılaşma kararları gibi müdahaleler gerçekleştirilmiştir.

İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 13.02.2009 gün ve 103 sayılı kararı ile kabul edilen 1/100.000 ölçekli İstanbul İl Çevre Düzeni Planı 15.06.2009 tarihinde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı tarafından onaylanmış olup meriyetini korumaktadır.

İstanbul Çevre Düzeni Planı çalışmalarında, kentin doğal kaynaklarının korunması ilkesi çerçevesinde, nüfus artışının sınırlandırılması kararında nüfus artışı, nüfusun ilçelere göre dağılım oranları önemli bir belirleyicidir. Nüfusun artışı kadar bu nüfus artışının mekânsal olarak ilçelere göre dağılımı da plan kararlarının geliştirilmesinde etkili olmuştur.

Planlama döneminde meri planlar, mevcut boş alan ve yapı stoku, doğal ve yapay eşikler dikkate alınarak, İstanbul İli için belirlenen nüfus 16 milyon olarak hesap edilmiştir. Ekolojik sürdürülebilirliğin temel yapı taşı olan su ve suya bağlı döngüler bu ilçelerdeki nüfus ve yapı yoğunluklarının sınırlanmasını zorunlu kılmaktadır.

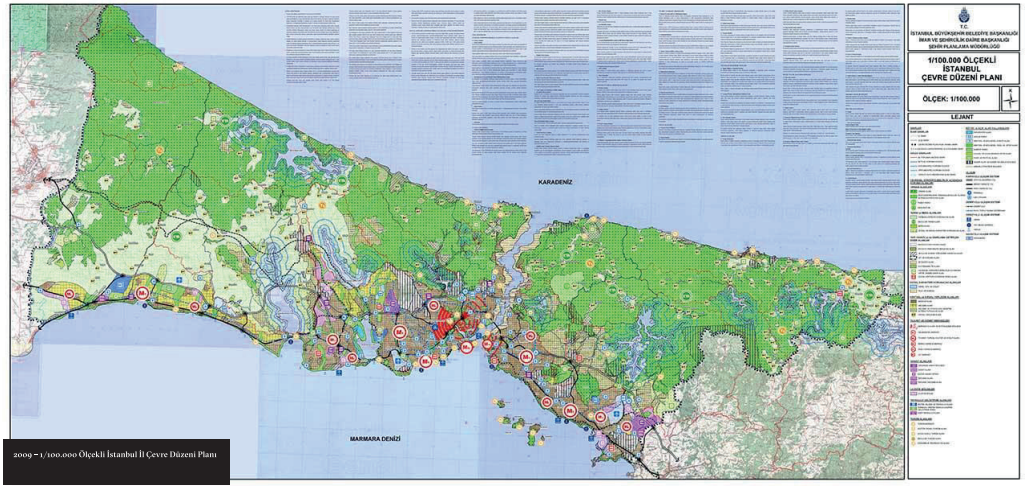

2009 - 1/100.000 Ölçekli İstanbul İl Çevre Düzeni Planı

KENTE BÜYÜK MÜDAHALELER

2010

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Kadir Topbaş, İstanbul'da Fikirtepe'den başlayarak bir kentsel dönüşüm hamlesi başlatacaklarını duyurdu.

OCAK 2011

Fikirtepe'de başlayacak kentsel dönüşüm projesi yüzde 10 ile 80 arasında imar artışı verilen haliyle büyükşehir belediye meclisinden geçti.

KASIM 2012

Fikirtepe ve çevresi 09.03.2005 onay tarihli 1/5000 ölçekli Kadıköy merkez ile E-5 (D-100) otoyolu ara bölgesi nazım imar planında "özel proje alanı" olarak planlanmıştı. Söz konusu alana 22.03.2007 onay tarihli bir plan değişikliği ile "kentsel dönüşüm alanı" ifadesi eklendi.

2013

Fikirtepe, 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanunu kapsamında 'Afet Riskli Alan' ilan edildi. Uygulama İmar Planı iptal edildi.

Merkez Bankası'nın İstanbul'a taşınıp taşınmayacağı ile ilgili tartışmalar sürerken Büyükşehir Belediye Meclisi, kurulması düşünülen 'Finanskent' ile ilgili imar plan değişikliğini yaptı.

2 milyon 776 bin 684 metrekarelik Kadıköy Ataşehir Toplu Konut Alanı 1/5000 ve 1/1000 ölçekli revizyon imar planı değişikliği teklifi oy çokluğuyla kabul edildi. TOKİ'nin teklifi üzerine gerçekleşen plan değişikliğinde Ataşehir Toplu Konut Alanı kapsamında kalan ve Anadolu Otoyolu kuzeyinde konumlanan bölgenin konut alanından merkezi iş alanına çevirilmesini öngörülmüştür.

TOKİ'nin hazırladığı ve kabul edilen plana göre, 2006'da oy birliğiyle kabul edilen 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı'nda toplu konut alanında yer alan arazi, merkezi iş alanına alındı.

Camiikebir mahallesinde, Haliç Camialtı ve Taşkızak Tersaneleri'ne yapılacak otel, AVM, kongre merkezi ve 70 yat bağlama kapasiteli 2 adet yat limanı projesi için 2013 yılında "Yap-İşlet-Devret" modeli ile ihale düzenlenmiştir. Haliç Tersaneleri Nisan 2015'te 'Özel Proje Alanı' olarak ilan edilmiştir. Ağustos 2015'te Haliçport projesinin ilk planları Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından askıya çıkarıldı. Sürekli iptal edilerek yeniden hazırlanan planların sonuncusu 2018 yılında askıya çıkmıştır. Dava süreci devam etmektedir.

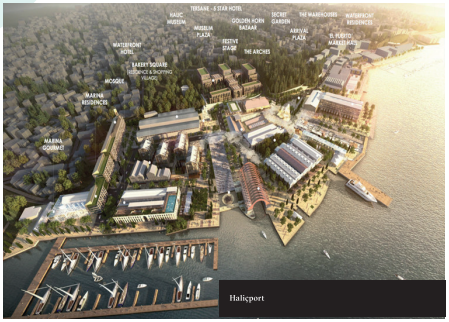

Haliçport

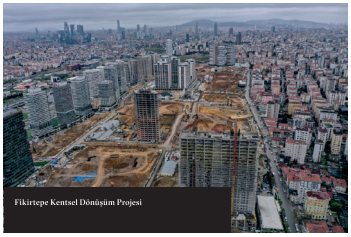
Fikirtepe Kentsel Dönüşüm Projesi

Finans Merkezi

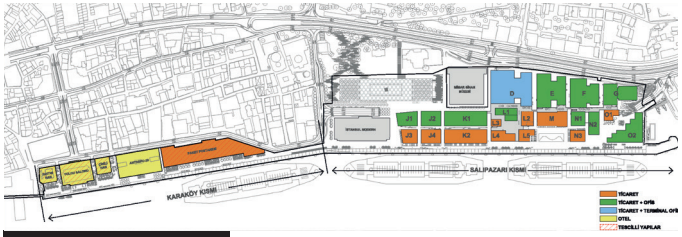

Galataport

Karaköy'den Tophane'ye kadar 1.2 km uzunluğundaki Salı Pazarı kıyı şeridine yönelik Kruvaziyer Liman Projesi ilk kez 2005 yılında gündeme gelmiştir. Onaylanan imar planlarının ardından gelişen proje ve ihale süreci, 2006 yılında alınan yargı kararıyla iptal edilmiştir. Kıyı sahasını Kruvaziyer Liman Alanı olarak düzenleyen Koruma Amaçlı Nazım ve Uygulama Planları Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Özelleştirme Yüksek Kurulunun 22.10.2012 tarih 2012/160 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

2015 İSTANBUL KENTSEL DÖNÜŞÜM STRATEJİK PLANI VE MASTER PLANI

İstanbul Kentsel Dönüşüm Stratejik Planı ve Master Planı İstanbul'da 1999 yılından beri parçacıl olarak devam etmekte olan kentsel dönüşüm çalışmalarının ortak ilke, prensip ve kalite standardında buluşmasını sağlamak amacıyla 'ortak strateji ve referans belgesi' olarak üretilmiştir. Bu çalışma ile İstanbul için ele alınacak tüm kentsel dönüşüm çalışmaları için yerel yönetimlere planlama sürecinde kılavuz olacak stratejik ilkeler üretilmesi amaçlanmıştır.

Küresel, bölgesel ve yerel yaklaşımlar doğrultusunda, bütüncül ve kapsayıcı, afete duyarlı, ekonomik gelişme ve sosyal bütünleşmenin gözetildiği, yaşam kalitesini yükseltmeye yönelik, sürdürülebilir bir planlama anlayışıyla yapılmıştır. Kentin sorun alanlarını ve ihtiyaçlarını doğru tespit ederek hazırlanan kentsel dönüşüm master planı, imar planlarına altlık oluşturmak amacıyla dönüşüm sürecinin akılcı ve planlı yürütülmesini sağlamayı hedeflemiştir. Yapılan mevcut durum analizleri ile incelenen tüm veriler kurum, kuruluş ve paydaşların görüşlerini de içerecek şekilde değerlendirilmiştir. Plan şemalarının hazırlanmasına yönelik öncelikle kentsel dönüşüme konu olması gereken sorun alanları tespit edilmiş, potansiyel rezerv ve gelişme alanları belirlenmiş, kriterleri tanımlanarak benzer karakterdeki ilçelerden oluşan planlama alt bölgelerinin sınırları belirlenmiştir.

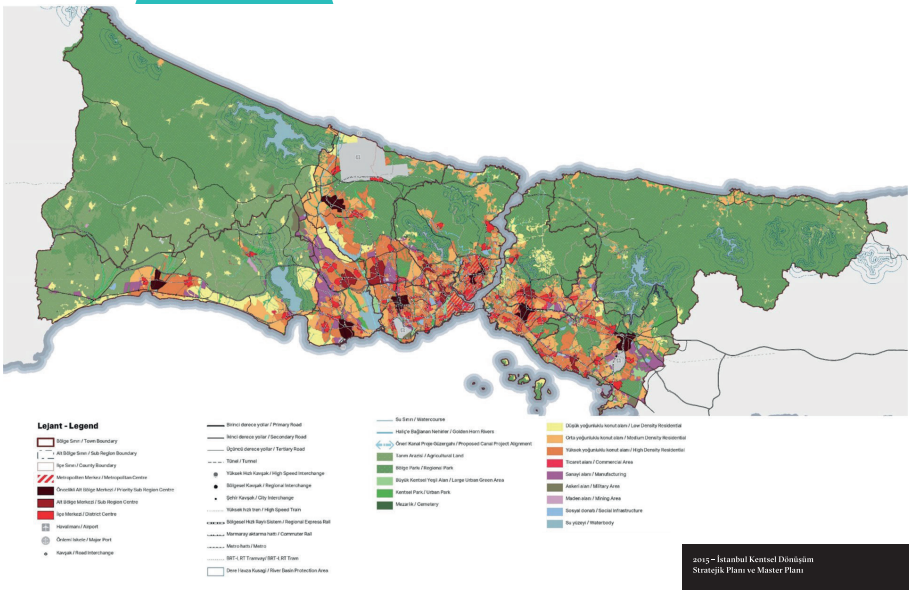

2015 – İstanbul Kentsel Dönüşüm Stratejik Planı ve Master Planı

AMAÇ

- Bütüncül ve kapsayıcı bir yaklaşımla,
- Afete duyarlı,
- Ekonomik gelişme ve sosyal bütünleşmenin gözetildiği,
- Yaşam kalitesinin iyileştirildiği
- Sürdürülebilir bir planlama anlayışıyla sorunlu alanların tespit edilmesi neticesinde kentsel dönüşüm amaçlı imar planlarına altlık oluşturulması ve bu sürecin akılcı ve planlı yürütülmesinin sağlanması.

2015 - 2016
İSTANBUL TARİHİ YARIMADA ALAN YÖNETİMİ PLANI

'İstanbul'un Tarihi Alanları'; Sultanahmet Arkeolojik Parkı, Süleymaniye Camii ve Çevresi Koruma Alanı, Zeyrek Camii (Pantokrator Manastırı) ve Çevresi Koruma Alanı ve İstanbul Kara Surları, 1985 yılında Dünya Miras Listesi'ne girmiştir. İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı 2011 yılında hazırlanmış, 2015-2016 yılında güncellenmiştir. Vizyonu; zengin tarihi birikimini koruyup, yaşayan, üreten, sosyal-ekonomik mekânsal ve kültürel kimliğini geleceğe aktaran bir Tarihi Yarımada için kullanıcıların ve yaşayanların katılımıyla tüm kurum ve kuruluşları ile eşgüdüm ve şeffaflık içinde yürütülen; Tarihi Yarımadanın üstün evrensel değerini koruyan bir yönetim planıdır.

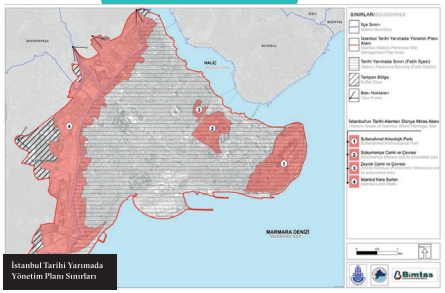

İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planı Sınırları

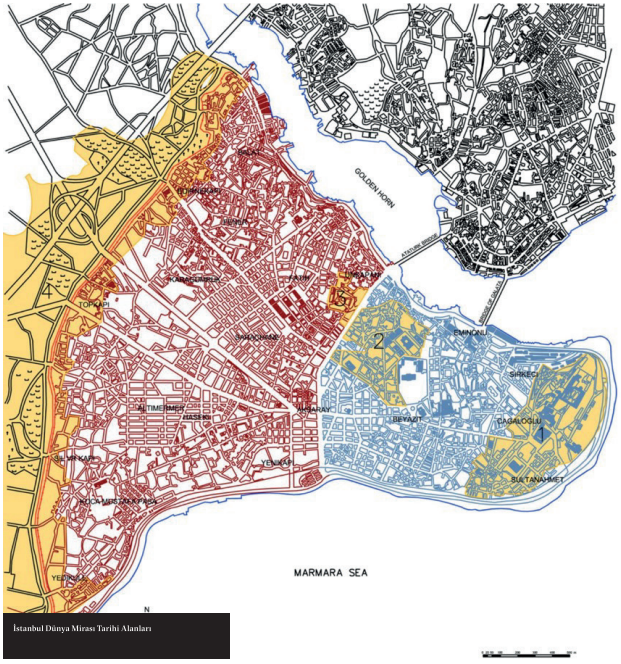

İstanbul Dünya Mirası Tarihi Alanları

World Heritage Historic Areas of Istanbul, Turkey

Site Name: Historic Areas of Istanbul, Turkey

These areas are as be ow
1. The Archeological Park;
2. Süleymaniye Mosque and its associated Conservation Area;
3. Zeyrek Mosque (Pantocrator Church) and its associated Conservation Area;
4. Land Walls of Istanbul.

All of these areas are situated in the Old City of Istanbu .

Date of Inscription to the World Heritage: 6th December 1985

Justification for Inclusion in the World Heritage List: Al of the nom nated property in the Old City of stanbu corresponds to cr teria (1.), (2.), (3.) and (4.).

1. Monuments in the Archaeological Park, St. Sophia and Sultan Ahmet Mosque, represent the culmination of the classical periods of Byzantine and Ottoman religious architecture, respectively. The Topkap Palace is an unmatched assemblage of build ngs constructed over four centuries, un que for the arch tectural qual ty of its indiv dual bu dings as well as the r organization that ref ects the social disposition of the Ottoman Court. Churches of the monasteries of Pantocrator and Chora witness developments in late Byzantine architecture and, in the latter case, house masterpieces of mosaics and frescoes of the so called 'Byz-antine Renaissance'. Seven religious complexes and mosques bu lt by Sinan during the sixteenth century that are included in nominated sites reflect the sequence of development as well as experiments with domed space that carr ed Ottoman Architecture to its classical period, dominated by the masterpiece of Sinan n Istanbul, The Süleymaniye Complex. The Land Walls constitute a superior example of defens ve architecture, combining esthetic appeal w th utility.

2. Bv-antine churches and Ottoman mosques built in the capital c ty of respective Empires reveal the evolution of each type. The mastero eces of both development have set examples for similar architectural endeavors elsewhere

3. The Old City of Istanbul itself, the cap tal of three great empires, the witness of three re gious conversions and palimpsest of various civilizat ons , s unique

4. The traditional quarters of old wooden houses in Süleymaniye, Zeyrek and Kadirga are rapidly disappearing examples of vernacular architecture that used to characterize Istanbul at the 19th . The threat to their survival just flies their inclusion as: "as signif cant tradit onal style of architecture, method of construction or human settlement that is fragile by nature or has become vulnerab e under the impact of irreversib e soc o-cultural or economic change".

Source: WHC, Turkey: International Campaign for the Safeguarding of Istanbul and Goreme

1 The Archeological Parc
2 Süleymaniye Mosque and its associated Conversation Area
3 Zeyrek Mosque (Pantocrator Church) and its associated Conversation Area
4 Land Walls of Istanbul

Fatih District
Eminönü District

1/25.000 ÖLÇEKLİ KUZEY MARMARA OTOYOLU NAZIM İMAR PLANI

16 HAZİRAN 2010

1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planının Plan Notları değiştirildi.

"1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı, bütünlük ve ilkeleri dikkate alınarak alt planların hazırlanması sırasında, planda gösterilmeyen ulaşım sistemlerinin değerlendirileceği"; ayrıca "alt planların hazırlanması sırasında, boğaza ilişkin ek kavşak ve güzergâhların değerlendirileceği" ifadeleri eklenmiştir. Yapılan değişiklikler sonucunda, Kuzey Marmara Otoyolu Projesi'nin 1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı'nda yer almadığı, projeye ilişkin planın ve karar alma sürecinin alt ölçekli planda değerlendirileceği anlaşılmaktadır.

1/25.000 ölçekli Kuzey Marmara Otoyolu Nazım İmar Planı üzerinden on yedi adet 1/5000 ölçekli nazım imar planı değişikliği yapıldı.

8 AĞUSTOS 2010

1/25.000 Ölçekli İstanbul İli Kuzey Marmara Otoyolu Nazım İmar Planında yol güzergahı bulunmaktadır.

HAZİRAN 2015

Mimarlar Odası ve Şehir Plancıları Odası İstanbul şubelerinin açtığı davada 3. Köprü'nün Beykoz ve Rumelifeneri'ndeki bağlantı yollarının imar planını 8. İdare Mahkemesi iptal edilmiştir.

TEMMUZ 2015

İBB Meclisi, İstanbul 8. İdare Mahkemesi'nce iptal edilen 3. Köprü'nün bağlantı yollarına ilişkin hazırlanan yeni imar planını kabul etmiştir.

Plan dışı gelişen büyük projeler (Üçüncü Havaalanı, Üçüncü Köprü, Çevre Yolları, Kanal İstanbul), kentin en değerli ekolojik varlığını ve su kaynaklarını tehdit etmekte, planın nüfus ve donatı dengesini bozmakta ve alt merkez öngörülerini geçersiz kılmaktadır.

İstanbul Mevcut Yol Ağını ve Kuzey Marmara Otoyolu Şeması

İSTANBUL İLİ ÜÇÜNCÜ HAVALİMANI ÇEVRE DÜZENİ PLANI

İstanbul'un ormanlarını, sulak alanlarını, tarımsal alanlarını ekolojik koridorlarını, bölgenin yeraltı ve yer üstü tüm su ve doğal kaynaklarını, flora ve faunasını yok edecek ve yaratacağı bu tahribat ile geri dönülemez yaşamsal zararlara neden olacak; halen tahribatları dünyanın önünde gerçekleşen Üçüncü Köprü Ve Çevre Yolları ile birlikte dünyanın en büyük kent ve doğa katliamlarından birini oluşturan Üçüncü Hava Alanı`na ilişkin plandır.

AĞUSTOS 2012

13.08.2012 tarihli ve 2012/3573 sayılı; 08.09.2012 tarih ve 28405 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Bakanlar Kurulu kararı ve olası afet riskini bertaraf etmek bahanesi ile Küçükçekmece'den başlayarak bugün havalimanı sınırlarını da kapsayan, Marmara bölgesi ve İstanbul`un en önemli ve hassas ekolojik alanlarını barındıran 42300ha.lık alan "Rezerv Alan" ilan edilerek acele kamulaştırma kararı alınmıştır.

MART 2013

ÇED süreci Mart 2013 tarihinde başlamış ve 21 Mayıs 2013 tarihinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı`nca projeye ÇED OLUMLU kararı verilerek ÇED raporu nihai hale gelmiştir.

NİSAN 2014

ÇED Raporu "Olumlu" kararı hakkında 21 Nisan 2014 tarihinde İstanbul 4.İdare Mahkemesi tarafından yürütmeyi durdurma kararı alınmış ancak henüz yargılama süreci devam ederken yeni bir ÇED raporu hazırlanmıştır.

HAZİRAN 2014

İstanbul'un kuzeyinde 76,5 milyon metrekarelik bir alan üzerine inşa edilecek 3. Havalimanı'na ilişkin hazırlanan 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı değişikliği, 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planı ve 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planı, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü ilan panosu ile web sitesinde askıya çıkmıştır.

EKİM 2014

Eylül ayında meslek odalarının dava açtığı 3. havalimanı imar planı "yapılan itirazların kısmen değerlendirilmesi neticesinde" ufak değişiklikler yapılarak tekrar askıya çıkmıştır.

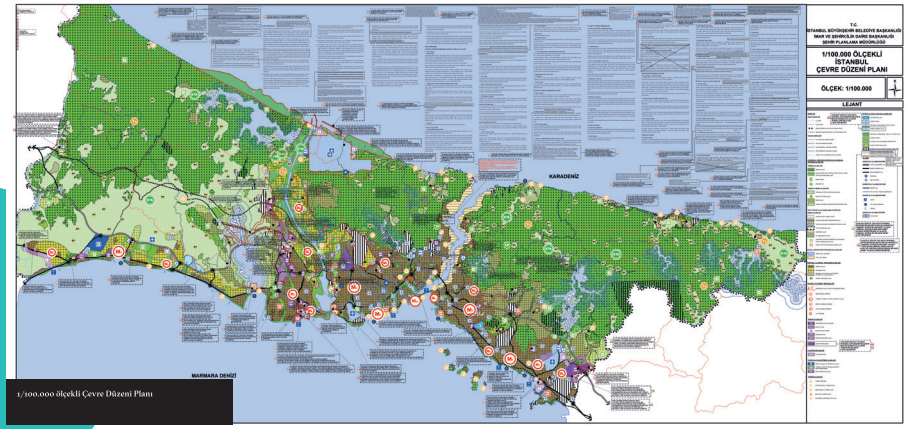

1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı

İSTANBUL İLİ, YENİŞEHİR REZERV YAPI ALANI (KANAL İSTANBUL PROJESİ)

27 NİSAN 2011
Kanal İstanbul Kamuoyuna açıklandı.

15 ARALIK 2012
Avrupa Yakası rezerv yapı alanı sınırları belirlendi

14 ŞUBAT 2014
Rezerv yapı alanı sınırları revize edildi.

16 OCAK 2019
Rezerv Yapı Alanına son hali verildi.

23 ARALIK 2019
ÇED Raporu yayınlandı. On binlerce itiraz dilekçesi ÇŞB'ye sunuldu.

23 ARALIK 2019
İstanbul İli Avrupa Yakası Rezerv Yapı Alanı 1/100.000 ölçekli ÇDP Değişikliği onaylandı.

17 OCAK 2020
ÇŞB, yaklaşık 100 bin itiraz dilekçesinin verildiği ÇED raporuna olumlu karar verdiğini duyurdu.

22 HAZİRAN 2020
1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı" değişikliği revize edildi.

2 TEMMUZ 2020
1/5000 NİP ve 1/1000 ölçekli UİP 3 etap halinde askıya çıkarıldı.

16 MART 2021
1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı" değişikliği revize edildi.

25 MART 2021
1/5000 ölçekli Revizyon NİP ve 1/1000 ölçekli Revizyon UİP 3 Etap halinde onaylandı.

Proje, kuzeyden güneye 45 km uzunluk ve 400 m genişlikte bir su yolunu merkezine alan yeni bir şehir kurmak iddiasındadır. Planlanan yeni şehir (rezerv yapı alanı), halihazırda yerleşimcisi bulunan 9 ilçeyi, 19 mahalleyi ve 316 bin nüfusu kapsamaktadır. 350 milyon metrekarelik bir alanı, yani İstanbul yüzölçümünün %6,4'ünü kaplamaktadır.

Her ölçekteki meri imar planlarına aykırı, herhangi bilimsel analiz çalışmaları sonucu üretilmeyen üst ölçekli arazi kullanım kararları geliştirilen, mevcut proje ve sonrasında oluşacak kentsel yapılaşma alanları ile mevcut tarım alanlarını, mera alanlarını, yer altı ve yer üstü su kaynaklarını/havzalarını geri dönülemeyecek biçimde yok edecek olan Kanal İstanbul Projesine yönelik ekolojik sürdürülebilirlik, şehircilik ilke ve esasları ile kamu yararı açısından herhangi bir şekilde olumlu bir hususta bahsetmek mümkün görülmemektedir.

Proje bütüncül plan yaklaşımı ile uyumlu değildir.

500.000 yeni nüfustan bahsedilmektedir. Ancak bu öngörünün bilimsel bir dayanağı yoktur. Yapılan analizlere göre ilave 2 milyon yeni nüfusun buraya yerleşmesi söz konusudur.

İstanbul'un kuzey ormanlarına yönelecek bir yerleşim müdahalesi, kentin doğal kaynaklarıyla sürdürülebilir gelişmesinin geri dönüşü olmayacak şekilde tehlikeye atmaktadır.

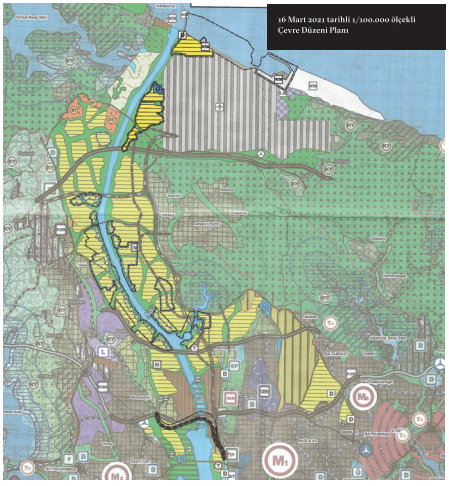

İSTANBUL VİZYON 2050

12 Şubat 2020'de İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanı Ekrem İmamoğlu, İstanbul'un küresel, ulusal ve metropolitan ölçeklerde üstleneceği rolleri, vizyonunu ve gelişme dinamiklerini bilimsel aklı ve katılımı öne çıkaran bir planlama anlayışını geliştirmek için İstanbul Planlama Ajansı'nın kuruluşunu duyurdu.

İPA, İstanbul ve etki bölgesinin sorunları yanında potansiyellerini de ortaya koyacak verilerin toplanması ve işlenmesinden, kentsel yaşamın tüm alanlarına dokunacak modellerin geliştirilmesinden ve uygulama araç ve yöntemlerinin kurgulanmasından sorumludur. İPA, küresel eğilimleri izlemekte ve İstanbul'un uzun planlama deneyiminde beslenmektedir. Böylece, İstanbul'a özgü yaklaşımlar geliştirerek planlamadaki paradigma değişiminin parçası olmaktadır . Bu çerçevede İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nı hazırlama sorumluluğu İPA tarafından üstlenilmiştir.

İstanbul Vizyon 2050

İPA, Vizyon 2050 Ofisi tarafından yürütülen Vizyon 2050 çalışmaları, kentin bir yol haritası niteliğindeki İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi ve bu strateji belgesinin uygulama araçlarını ortaya koymayı hedefleyen İstanbul Vizyon 2050 Eylem Planı olmak üzere iki ana hatta adımları mekansal ve zamansal boyutları ile belirleyen bir plan çalışmasıdır.

Vizyon 2050 Strateji Belgesi

İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi, İstanbul'un ihtiyaç duyduğu, uzun erimli ve stratejik bakışı sağlayacak ortak yaklaşıma sahip ilk plan çalışmasıdır.

2 yılda 35 katılımcı etkinlikte 1405 paydaş ve 18.811 anket katılımı olmak üzere toplam 20.216 İstanbullunun fikirlerini bir araya getirerek hazırlanan ve verilerle desteklenen İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi, İstanbul'un ihtiyaç duyduğu, uzun erimli ve stratejik bakışı çok boyutlu bir kapsamla öne sürmektedir.

Bu strateji belgesi, İstanbul'da kısa ya da uzun süreli yaşayan, burada kalıcı ya da geçici olarak bulunan tüm bireylere ait bir gelecek tasarısıdır.

Hayatın Tüm Çeşitliliği ile Canlı ve Özgür Olduğu, Herkesin İyi Yaşadığı Bir Dünya Şehri İSTANBUL vizyonu doğrultusunda 7 tema altında toplam 38 amaç ve 246 hedef belirlenmiştir.

VİZYON 2050 ÇALIŞMA SÜRECİ

1 Katılım Planlaması ve Kentsel Durum Analizi

Katılım Sürecinin Planlanması ve Paydaş Analizi

- 17 Tematik çalışma konusu
- 98 Paydaşla
- 2 Arama Konferansı
- 511 Paydaşla
- 5 Çalıştay
- 150 Paydaşla Odak Grup Toplantıları
- 3890 İstanbullunun katıldığı anket

Kentsel Durum Analizi Çalışmaları

Uluslararası Ortaklıklar, Bilgi ve Deneyim Paylaşımı

- Barselona
- Amsterdam
- Londra
- Paris
- Johannesburg
- Sao Paulo
- Pekin
- Berlin
- NYC

Kentsel Durum Analizi Çalıştayları

- Katılımcı ve Demokratik İstanbul
- İstanbul'u Korumak ve Yaşatmak: İklim, Ekoloji, Kırsal Alanlar, Kültürel Miras
- Güvenli, Sağlıklı, Dayanıklı İstanbul
- Refah Yaratan, Değer Katan, Yaratıcı ve Yenilikçi İstanbul
- Adil, Eşit, Hak Temelli ve Kapsayıcı İstanbul

2 İstanbul'un 2050 Vizyonunun Belirlenmesi

- 94 Paydaşla
- 2 Arama Konferansı

Gençlerle Vizyon Konferansı
Vizyon Arama Konferansı

- 14.831 İstanbullunun katıldığı anket

3 Vizyon 2050 Strateji Belgesi Politika, Amaç ve Hedeflerin Belirlenmesi

- 7 Tema

- Olimpiyatlar ve Paralimpik Oyunlar Çalıştayı
- Kapsayıcı Katılım ve Yerel Demokrasi Çalıştayı
- Yaşayan Çevre, Yenilenen Ekoloji Çalıştayı
- İstanbul 2050 Makroform Çalıştayı
- Herkes için İstanbul'da Sağlıklı Yaşam Çalıştayı
- 2050 Riskleri ve Eğilimleri Çalıştayı
- Güçlü İstanbullular Çalıştayı
- Akıllı ve Dayanıklı Altyapı Sistemleri Çalıştayı
- Köklü, Yenilikçi ve Güvenli Mekanlar Çalıştayı
- Dayanışmacı Toplum, Adil Kent Çalıştayı
- İstanbul'da Konutun Geleceği Çalıştayı
- Dönüşen ve Dayanıklı Ekonomi Çalıştayı

4 Vizyon Eylem Planı

- 5 Meydan okuma alanı
- Odak Grup Görüşmeleri
- Katılımcı İzleme ve Geri Bildirim
- İstanbul Vizyon 2050 İnternet Sitesi
- Katılımcı İzleme Sistemi
- 815 paydaş
- 12 Çalıştay
- 453 paydaşla
- 13 Odak Grup Toplantısı

VİZYON 2050

İSTANBUL VİZYON 2050

İstanbul 2050 mekânsal stratejileri 3 kademeli mekânsal bir sisteme dayanmaktadır. Kenti bir bütün olarak kültür mirası kabul eden İstanbul 2050 mekânsal stratejileri sisteminde; Fatih, Beyoğlu, Kadıköy ve boğaz yerleşimlerini içeren birinci kademe mekân geleneksel üretim, tarihi ve kültürel merkez, yaratıcılık ve turizm merkezi teknolojik dönüşüm ile geleceğin yenilikçi mekânlarını temsil etmektedir.

Avrupa yakasında kuzeyde Sultangazi, güneyde Bakırköy yerleşimlerini ve Anadolu yakasında kuzeyde Çekmeköy, güneyde Bostancı yerleşimlerini içeren ikinci kademe dönüşüm odakları, temiz üretim alanları, yenilikçilik ve teknoloji merkezleri ile geleceğin finans ve ekonomik altyapısını oluşturmaktadır.

Avrupa yakasında kuzeyde Hadımköy, güneyde Beylikdüzü yerleşimlerini ve Anadolu yakasında Tuzla yerleşim alanlarını içeren üçüncü kademe ise kentin giriş/çıkış kapıları, lojistik merkezi, teknoloji odaklı üretim ve eğitim alanlarını temsil etmektedir. Her kademe üreten, kendine yetebilen, birbiri ile ilişki kurabilen ve gelecek kuşaklara bugünün değerlerini taşıyan bir yaklaşım ile kurgulanmıştır.

Mevcut kentsel yayılmanın kontrol altına alınması, ekolojik nitelikli alanların korunması ve ekolojik değerini kaybetmiş alanların ekosisteme tekrardan kazandırılması İstanbul'un geleceği için elzemdir.

Bu doğrultuda; kentin yoğun yerleşimi ile ekolojik nitelikli alanları arasında yayılmayı önlemek, doğal alanların kentin içerisine etki etmesini sağlamak amacı ile Kuzey Yaşam Koridoru önerilmektedir. Kuzey Yaşam Koridoru aktif bir yeşil arayüz olup kentin mevcut ve gelecek ihtiyaçlarına yanıt veren yenilikçilik ve yaratıcılık odaklarıyla gelecek nesillerin bilim ve teknoloji odaklı eğitim ve üretim havzaları ile ilişki içerisindedir.

VİZYON 2050 ŞEMASI

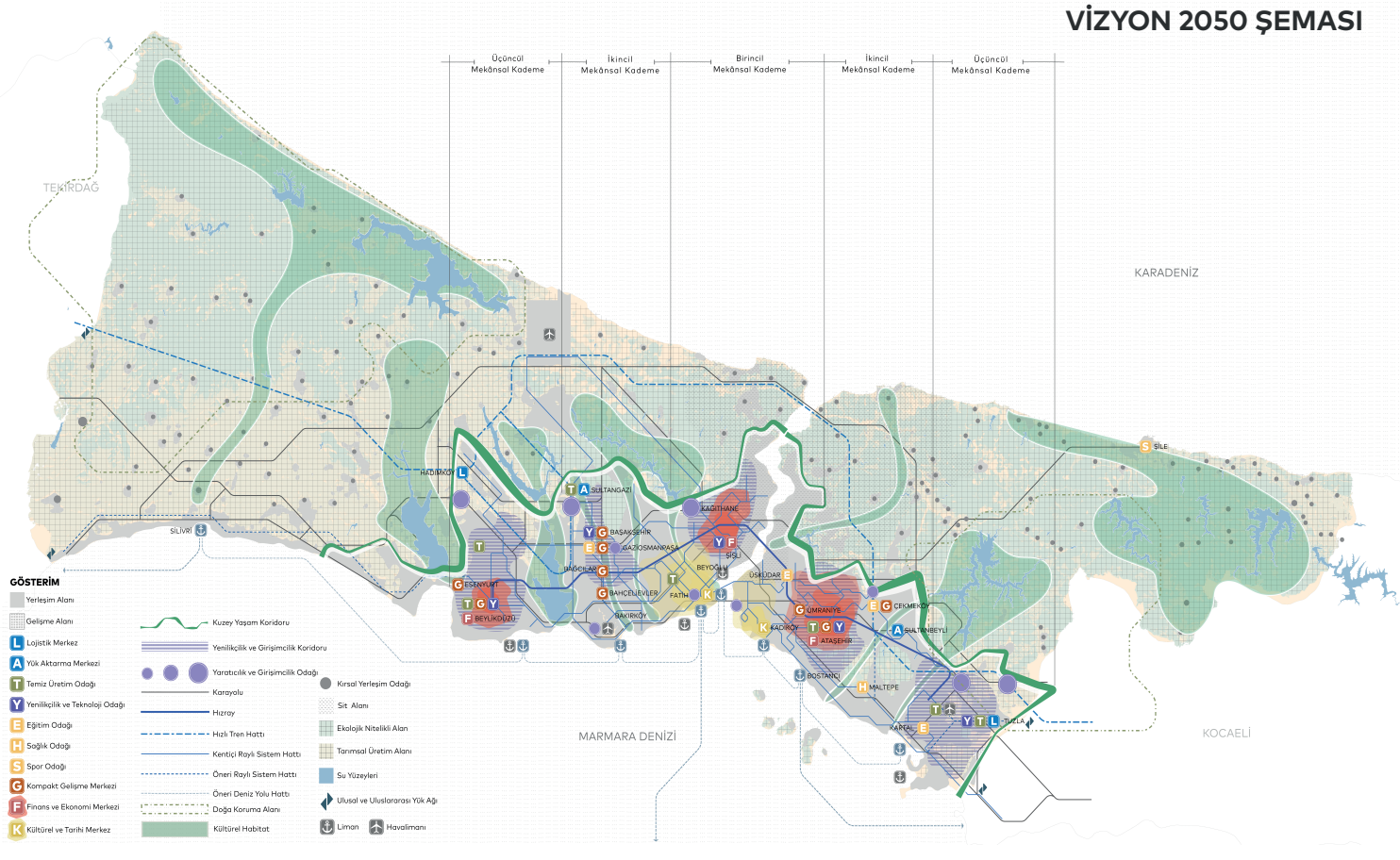

İSTANBUL VİZYON 2050

VİZYON 2050 STRATEJİ BELGESİ

TEMALAR

- Çevreyi Koruyan ve Değişen İklime Uyumlu Kent
- Etkin ve Kapsayıcı Hareketlilik
- Bütünleşik ve Akıllı Altyapı Sistemleri
- İyi Yaşam Sağlayan Canlı ve Duyarlı Mekânlar
- Dönüştüren ve Dayanıklı Ekonomi
- Herkes için Erişilebilir ve Adil Kentsel Olanaklar
- Eşit ve Özgür Toplum

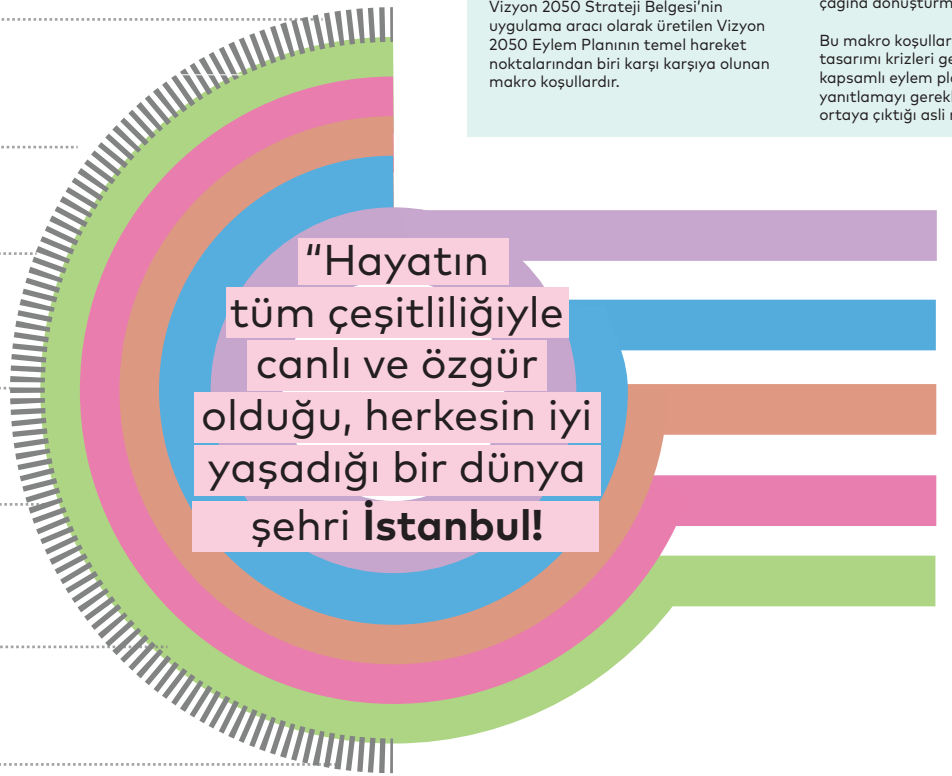

Vizyon 2050 Eylem Planı

Yaşanılır bir dünya, Türkiye ve İstanbul tahayyülünü gerçekleştirme yolunda önemli bir yol haritası olan İstanbul Vizyon 2050 Strateji Belgesi'nin uygulama aracı olarak üretilen Vizyon 2050 Eylem Planının temel hareket noktalarından biri karşı karşıya olunan makro koşullardır.

21. Yüzyıl Dünyası küresel ölçekli meydan okuma ve krizleriyle tarihe geçmektedir. İklim ve su krizi, gıdaya erişim göç ve mülteci krizi, ekonomi, demokrasi, toplumsal refah alanlarındaki pekçok çıkmazlar 21. yüzyılı, birbiriyle etkileşim içinde kronikleşen karmaşık bir krizler çağına dönüştürmektedir.

Bu makro koşullar içindeki her gelecek tasarımı krizleri gerçekçi biçimde anlayıp, kapsamlı eylem planları ve stratejilerle yanıtlamayı gerekli kılmaktadır. Krizlerin ortaya çıktığı asli mekanlar olarak metropoliten alanlar aynı zamanda krizlere karşı meydan okumaların ve çözümler üretmenin de mekanları haline gelmiştir.

Vizyon 2050 Eylem Planı, bu tür bir meydan okuma ve çözümler üretme belgesi olarak yola çıkmıştır. Belge aşağıda yer alan 5 kriz ve dolayısıyla da meydan okuma alanı tanımlamış; her bir alan için proje paketleri ve alt projelerden oluşan bir kurgu ile eylem çerçevesi ortaya koymuştur.

MEYDAN OKUMA ALANLARI

- Yönetişim ve Demokrasi
- Ekonomi ve Kalkınma
- Toplumsal Refah ve Adalet
- Kentsel Yapılı Çevre, Ulaşım ve Altyapı
- Ekoloji ve Çevre

VİZYON 2050 EYLEM PLANI

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

KÜLTÜR VARLIKLARI DAİRESİ BAŞKANLIĞI

İMAR VE ŞEHİRCİLİK DAİRESİ BAŞKANLIĞI

İPA İstanbul Planlama Ajansı